

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė preky su parsiuntimu:
 Rusijoje . . . uždengtose
 gromatose . . . 6 rubl.,
 Prusose . . . 4 auks.,
 Amerikoje ir kitur 5 auks

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e,
 už istisą eilutę smulkaus
 rašto kaštuoja
 80 fen. arba 40 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Keletas minčių del Kražių atsitikimo.

„Maldos namai — Dievo namai“ — teip skamba parašas ties durimis ne vienos bažnyčios Lietuvoje. Ką jis reiškia, kiekvienas gerai supranta, bet Rusų vyriausybė nesupranta jo; tai liudija jos politika Lietuvoje per visą laiką, kuri mės esame Rusijos vergais, o baidus atsitikimas Kražiuose pabaigoj pereinę metų paliks, gal but, tos politikos vainiku, kuris papuoš Rusijos istoriją Lietuvių krauju ir ašaromis. Jeigu Rusų vyriausybė suprastų visą turinį minėtų žodžių, tai ji nesidžiaugtų beskaitydama bažnyčias, atimtas nuo katalikų, ir netrauktų į bažnyčias raitų kazokų su kančiais. Toks negerbjimas maldos namų, koki matome Rusijoje, galimas yra tiktai šalise, apgyventose laukinių žmonių, kur viską valdo ne tiesa, teisingumas arba kokios-nors doriškos taisyklės, bet paprasta materiališka spēka.

Ir ištikro, nė koku būdu negalima permąnyti ir nė kokioms teisingoms priežastims negalima išaiškinti tokio atsitikimo, koks buvo Kražiuose. Vyriausybė nusprendė uždaryti bažnyčią, gyventojai prašė, kad paliktų ją ir, patyrę, juog vietinė valdžia atvyks išpildyti vyriausybės paliepiamą, susirinko sergėti bažnyčios, manydami, regima, juog valdžia vis-tik neuždarys jos per prievartą; vienok viskas kitaip virto: valdininkai pradėjo mušti susirinkusius žmones, šitie gynėsi, kas kuo galėjo, neišskiriant nė pašventintų daiktų, bet turėjo pasiduoti ginkluotiems valdininkams ir kazokams; paskui prasidėjo plakimas be sudo apkaltintų žmonių ir baisios scenos žvėriškumo, o ant galo pagalios kalinys priėmė į savo prieglobą sumuštus žmones.

Delko vis tai atsitiko, del kokių priežasčių romus artojai tapo subadyti, sušaudyti, suplakti bažnyčioj, kurioj jų tėvai rinkdavosi per amžių amžius garbinti Sutvertojų ir atsidasėti karštoj maldoj po vargų, nelaimių ir darbų naštos? Toks klausymas pirmių-pirmaisiai kyla bemaštant apie šitą baidų atsitikimą ir drauge pakelia daugybę kitokių klausimų, neduodančių apsistoti minčiai ir sukeliančių jausmus, kurie kaip akmuo spaudžia širdį. Nežinodamas, juog ištikro buvo toks atsitikimas, nenorėtum nė tikėti, kad tai galėtų nutikti šią gadynę; juog baigiasi XIX amžius, kuris paliks tiek daug gražių civilizacijos paminklų, juog

ant kiekvieno žingsnio, girdime žodžius „žmoniškumas, meilė, laisvė, tolerancija ir t. t.“, ar-gi galimas daiktas, kad Rusijoje, prigulincioj prie civilizuočių viešpatysčių, valdžia ir jos atributas — kazokai galėtų mindžioti brangiausias žmonių tiesas — žmogystės nepalytėjimą ir laisvę? Vis tai išrodo labai keista ir stebėtina, vienok teip yra ištikrųjų ir baidus Kražių atsitikimas patikrina mums, juog civilizacija da neišnaikino žmonioj daug žvėriškų ypatybių ir juog daugybė žmonių gyvena da tarp tokių sąlygų, prie kurių brangiausi žmogaus reikalai liekti nepakakinti. Maža tai; bemaštędami ilgiaus apie Kražių atsitikimą rasime ir tokių dalykų, kurie perkels mūsų mintis į žilą senovę, apie kurią paprastai manoma, kad ji ant amžių jau praslinko ir nepaliko nieko, kas galima butų rasti šios dienos gyvenime.

Ištikro, koks branduolys šito atsitikimo? Branduolys, mat, visiškai tartum paprastas: vyriausybė nusprendė uždengti klioštoriaus bažnyčią delto, kad išsibaigė beveik visos zokoninkės; šitai artymiausia priežastis uždengimo bažnyčios, bet ji nepaaiškina da visko ir verčia toliaus klausti, kam gi reikėjo uždengti bažnyčią del mažo skaitliaus zokoninkių. Jug del šitos priežasties galima buvo uždengti tiktai klioštorių ir pavesti ji vyriausybės paskirtam tikslui, o bažnyčią galima buvo palikti, ypač delto, kad ji buvo reikalinga gyventojams. Aišku, kad vyriausybės paliepimas turėjo kitą svarbesnę priežastį; šita priežastis yra tokia, kad bažnyčia buvo katalikų; Rusų vyriausybė nenori laikyti katalikų bažnyčių, nes ji nepripažįsta katalikų tikėjimo, o iš to galutinai išeina, juog negalima tikėti į Dievą ir garbinti Jį teip, kaip mokina katalikų tikėjimas.

Taigi vyriausybė laiko per reikalingą užsiimti tikėjimo dalykais ir pripažįsta per neužginamą teisybę, juog Rusų viešpatystei tinka tiktai pravoslavų tikėjimas, kuris turi buti prilaikomas ir platinamas prievarta. Ką-gi reiškia toks vyriausybės pasielgimas? Ar-ne primena jis mums žilos senovės ir daug visokių atsitikimų iš kruvinos tikėjimo istorijos? Jug senovėj viešpatystė buvo perdėm perimta tikėjimu, kuriuo visos institucijos buvo paženklintos; beto, žmonės dagi tikėjo, juog patys dievai valdo viešpatystę, apreikšdami savo norą kunigams; vėliaus gi, kada pradėjo tikėti, juog valdžia priguli žmonėms, tikėjimas vis-gi neatsi-

skyrė nuo viešpatystės. Kiekviena viešpatystė turėjo savo ypatingus dievus, kaip ir ypatingas institucijas ir įstatymus, ir nepripažindavo dievų kitų viešpatysčių; žmonės turėjo tikėti tik į tuos dievus, kurie buvo pripažinti viešpatystės, ir turėjo garbinti juos taip, kaip liepdavo vyriausybė; tikėjimas į svetimus dievus buvo laikomas per nusidėjimą, už kurį sunkios baudmės buvo padėtos. Tikėjimas buvo grynai tautiškas ir tolerancija visiškai nebuvo žinoma.

Atsiradus krikščioniškam tikėjimui, persimainė pažiūros ant tikėjimo prigimties, o per įtekmę naujų pažiūrų ir viešpatystės pradėjo kitaip suprasti savo užduotį tikėjimo dalykuose. Krikščioniškas tikėjimas nežinojo nė viešpatysčių, nė tautų ir kreipėsi tiktai prie žmogaus; kiekvienas galėjo tapti krikščionim, nežiurint, prie kokios tautos arba viešpatystės prigulėjo. Tikėjimas tapo atskirtas nuo viešpatystės ir pagalios, po kelių šimtmečių, tapo pripažinta tikėjimo laisvė, kaip neužginama teisybė, kuri reiškia, juog negalima versti žmogaus, kad jis tikėtų tam tikru prisakytu būdu, nes tikėjimas yra ryšys tarp žmogaus ir neregiamos Ešybės, jis priguli prie vidurinio žmogaus gyvenimo ir delto neleidžia nė prievartos, nė kokių-nors formališkų įstatymų, kuriais viešpatystė lieptų žmogui tikėti tam tikru būdu.

Teip maž-daug šiandien suprantamas tikėjimas; ką-gi regime Rusijoje? Čia gyvuoja da kuoseniausios pažiūros; kaip senovėj kiekviena viešpatystė turėjo savo ypatingą tikėjimą ir pati kuosmulkiausiai užsiimdavo tikėjimo dalykais, taip ir Rusų vyriausybė pripažįsta, juog Rusija gali buti tiktai pravoslaviška; skirtumas tarp senovės ir šios dienos Rusų vyriausybės pažiūrų yra tik toks, juog senovėj kiekviena viešpatystė turėjo savo ypatingus dievus, Rusija gi tiki į vieną visų krikščionių Dievą, bet pripažįsta, kad Jį galima garbinti tiktai pravoslaviškai, o ne kaip-nors kitaip. Žodžiu, skirtumas randamas ne esybėj, į kurią Rusai tiki, bet tikėjimo bude, vienok šita vyriausybės pažiūrų ypatybė netoli atitraukia ją nuo tamsios barbariškos senovės. Apart to, Rusijos pažiurose galima rasti ir daugiau gilios senovės liekanų; kaip senovėje buvo draudžiama tikėti ne taip, kaip liepdavo viešpatystės įstatymai, taip ir Rusijos įstatymai baudžia pravoslavą, išsižadėjusį pravoslavijos ir priėmusį kitą tikėjimą, nes tokiam žmogui draudžia gyventi savo turte, kur yra pravoslavai, ir liepia atiduoti jo vaikus ištikimiams žmonėms pravoslavų tikėjimo. Ant galo, prievarta tikėjimo dalykuose siekia ir toliau ir primena baises laikmečius viduramžio istorijos; Rusų vyriausybė prilaiko ir platina pravoslaviją syla, kaip tai liudyja Kražių atsitikimas, tikėdamasi, tur-but, kad priverstas tikėjimas pereis galutinai nuo kazokų kančių ir į žmonių širdis.

Gal aš klystu, išreikšdamas tokias mintis apie Rusijos politiką tikėjimo dalykuose, gal šitos poli-

tikos ypatybes apskritai mano išreikštas, paėmiau iš nedidelio skaitliaus faktų ir delto neturėjau tiesos kalbėti taip apie visą politiką. Nors ir abejoju, kad bučiau suklydęs, vienok norėčiau, labai norėčiau, kad mano nuomones išsklaidytų tikri gyvenimo nuotikiai, ypač delto, kad ir įstatymai, rodos, neleidžia platinti su kančiom Dievo garbės. Taigi, pamatiniai viešpatystės įstatymai skelbia, juog visi Rusų viešpatystės padonys, kurie nepriguli prie viešpataujančio tikėjimo (pravoslavijos), gali visur laisvai pildyti pareigas savo tikėjimo ir melstis pagal įstatymus savo tikėjimo; tokią tiesą įstatymai suteikia netik krikščionims, bet ir žydams, magomėtonams ir stabmeldžiams; „tegl visos tautos, Rusijoje gyvenančios, — sako įstatymai — garbina Vasagalingtį Dievą visokiomis kalbomis pagal įstatymus ir tikėjimą savo sentėvių, laimindamos Rusijos monarchų viešpatavimą ir prašydamos Sutvertojo pasaulės, kad padidintų viešpatystės gerovę ir sustiprintų jos pajiegas.“ Teip skelbia įstatymai, bet . . . tikrybė visai ką kitą liudyja; įstatymų autorius tartum norėjo pasijuokti iš milijonų žmonių, kurie tiek tepažįsta tikėjimo laisvę, kiek uždarytas kalinyj kaltininkas — gaivumą laukų vėjelio. Įstatymai paliko įstatymais, gyvenimas-gi ėjo ir eina savo vaga, pagal savo ypatingus įstatymus, nežiūrėdamas, kas parašyta ant popieros; greta su viešpatystės įstatymais atsirado ir kiti, kurie draudžia daryti tai, ką aniejie leidžia. Kas per ironija iš žmonių likimo! Kas per priežastys, juog tik ant popieros esti įstatymai, pripažįstą žmogui svarbiausias tiesas? Daug yra priežasčių, o tarp jų ne paskutinė vieta priguli priežasčiai, juog nė išdavimas įstatymų, nė ju pildymas nepriguli nuo visuomenės; visa valdžia sudėta vieno žmogaus rankose, visuomenė gi neturi nė kokios įtekmės ant naudojimo valdžios, jeigu nelaikysime per įtekmę to ryšio, kuriuo nešiotoją valdžios riša medegiška visuomenės pajiega. Delto šiandien gali but išduoti vieni įstatymai, o ryto kiti, visiškai aniems priešingi, jei tik, suprantama, tokia atmaina nėra negalima del visuomenės gyvenimo taisyklių, kurių negalima laužyti nesuardžius paties gyvenimo; vyriausybė gali atimti nuo žmonių brangiausias tiesas, nes nereikia išklausti visuomenės balso, idant galima būtų apkalti gyvenimo pulsą naujais įstatymais. Ką-gi privalo daryti visuomenė tarp tokių politiškų sąlygų, kurios visiškai atstumia ją nuo politiško gyvenimo? Ar-gi ji turi paklusniai lenkti galvą po jungu ir kėsti vis-tai, kas naikina dvasišką ir medegišką gyvenimą? Ne ir ne! Viešpatystei negali prigulėti absoliutiška tiesa ant žmogaus, delto ir paklusnumas, kokio vyriausybė gali reikalauti nuo žmogaus, negali buti absoliutiškas. Kur prasideda neregimas dvasios gyvenimas, ten turi baigtis ir viešpatystės tiesa ant žmogaus ir paklusnumas vyriausybei; užtai nieks neprivalo taip

tikėti, taip manyti, taip jausti, kaip vyriausybė teiktusi reikalauti. Toliaus, netik grynai dvasiška, bet ir vidaus sfera prie tam tikrų sąlygų turi but uždaryta nuo vyriausybės galybės; nuo žmogaus negalima atimti tiesų, kurias suteikia jam viešpatystės įstatymai, jei tik visų nauda to nereikalauja. Ant galo, vyriausybė negali naikinti to, kas priguli žmogui vardan teisingumo ir apskritų principų, reiškiančių žmonių nuomonės apie tai, kas turi būti. Užtai, jeigu vyriausybė veržiasi į dvasios sferą, jeigu ji laužo įgytas tiesas be kokio reikalo, jeigu ji mindžioja teisingumo reikalavimus — visuomenė turi tiesą priešintis ir ginkluota ranka reikalauti, kad gerbtų jos šventas tiesas. *Joniškis.*

Keli žodžiai iš Kražių praeities.

Kražių pradžia buvusi tokia. Vienas ukininkas, pavarde Kražys, išsirinko gražią vietą tarpu nedidelių kalnų ir upės ir, iškiręs aplinkui miškus, pasidarė sodybą, prie kurios laikas nuo laiko rinkosi žmonės ir varė toliaus pradėtą Kražio darbą. Apie 1253 metus Inflantų zokonas bandė iš Mindaugo išvilioti Kražius, nes ta vieta jiems didei patiko; bet kada jų noras neįvyko, tad jie ir Kryževiai pradėjo tankiai užpuldinėti ant Kražių ir daug kart nuplėšė gyventojus. 1384 metuose Vyntantas atidavė Kryževiams Žemaičius, o drauge ir Kražius, bet 1416 metuose atėmė atgal ir tuose-pat metuose įsteigė pirmą katalikišką bažnyčią, ant vardo Š. Mykolo, nėra Žemaičių seniunas (storasta) tuo-kart buvo Mykolas Kiežgaila, pirmas krikščionis iš visos savo giminės.

1529 metuose Kražiai buvo jau labai išsiplėtę ir turėjo 1368 valakus žemės. Del tokio Kražių išaugimo karalius Žygmantas I. įtaisė čionai keturis paprastus seniunų sudus ant metų del visos Žemaitijos: pirmas sudas tapo įstatytas pelenų dieną, antrasis — pėtnyčioje po Dangun-žengimo, trečiasis — ant rytojaus po. Š. Mykolo ir ketvirtasis Š. Lucijos dieną. Ir iš to galima matyti, juog Kražiai buvo jau didelės sodžius, kad Stanislovas Karygaila, gavęs tikrai keltiną Kražių dalį, vadinosi Kražių grovu.

1533 metuose Kražių klebonu liko kun. Valerijonas Protasevyčius, kurs vėliaus tapo Vilniaus vyskupu. Tasai Protasevyčius partraukė iš Brunsbergo Jezuitus kovotų prieš atsiradusius tą laik Kalvynus Lietuvoje.

Kad Kražiai pateko po Radvilos Juodojo, Vilniaus vaivados, valdžia, 1565 metuose įstatė jisai Kražiuose labai puikius rumus su urvais ir eigomis po žeme. Paskui, 1613 metuose, tuos rumus su valaku žemės Radvila padovanujo Jezavitams.

Žemaičių vyskupui Melchiorui Giedraičiui steigiant, Žemaičių seniunas (storasta) ir atmonas, Jonas Karolius Chodkevyčius, pristatė murams sparną ir įtaisė mokyklą ant pavidalo Vilniaus akademijos 1620 metuose. Tas pats Chodkevyčius 1621 metuose padėjo pamatus ant Jezavitų kolegijos pleciaus didžiajai bažnyčiai, kuri vėliaus tapo pastatyta vardan Marijos Panos. Toji bažnyčia buvo labai didelė; turėjo dvyliką pilorių, prie kiekvieno buvo puikus altoriai su labai gražaus darbo vaizdais. Didžiamjame altoriuje buvo didei gražaus darbo vaizdas (Dangun ėmimas P. M.), už kurį Ryme buvo užmokėję šešis šimtus ulandiškų dukatų. Toje-pat bažnyčioje buvo įmuryta relikvija Š. Marinaus, atsūsta popiežiaus Leono XI. Sakykla buvo labai gražaus

Brukselės darbo su auksiniais režiniais. Kražiuose buvo, kaip viršuj sakiau, ir antra bažnyčia, daug pirmaus įsteigta ir vadinosi F a r a. Toji tris atvėjus degė ir kas-kartas vis buvo iš-naujo atstatyta; 1638 m. su degusi ir iš-naujo pastatyta klebono Mykolo Maselevičiaus Barkauskio stovėjo lyg 1745 metų; o tada, dėlei senumo, perstatyta iš-naujo ir šiandien tebestovi. 1639 metuose per to paties klebono rupestį tapo nu-lieti labai didi ir garsingi ant visų Žemaičių varpai. Didysis svėrė 6,800 svarų, antrasis — 3,600, o trečiasis — 1,600 svarų.

1641 metuose Kražiuose atsirado trečia bažnyčia, kurią įstatė Krizostomas Valadkevyčius, nupirkęs valaką žemės; prie bažnyčios įsteigė ir Benediktinių klostorių, ant kurio išlaikymo pridėjo palivarką Karnatavą. Iš-pradžių tasai klostorius ir bažnyčia buvo labai pavargę, bet 1757 metuose klostoriaus perdėtinė Chrzastowska savo turtu pastatė muro bažnyčią, muro namus su 18 celių ir visą klostorių aptraukė angštu muru. Įgainiui tasai klostorius paliko gana turtingas, nes pirmasis steigtojas Valadkevyčius, budamas bevaikis, užrašė dar 2400 kapų lietuviškų grašų ir sodžių Dirvėnus, o kunigas Jonas Kucekyčius — 2000 timpų: ant galo Ona Pagirska — visą sodžių Pagiškių. Tokiu budu paskutiniuose laikuose minyškos turėjo naudos 49,641 rublį aukso. Mynyškų iš-pradžios tebuvo tikrai kelios, toliaus jų skaitlius iš-augo lyg 19, o dar vėliaus buvo iki 26. 1756 metuose klebonas ir kanauninkas Dominikas Mankauskis įsteigė zokoną panų Mariavičių su koplyčia, vienok tasai ilgai neišsiturėjo, tikrai lyg smerčio savo įsteigtojaus.

Kražių mokykla išleido daug garsingų vyrų. Čionai mokinosi Adolfas Przecišauskis, Raseinių valsčiaus maršelga, kurs pirmas Žemaičiuosna įgabeno dirbiną cukraus, audimą yvairių drobių, auginimą tikrų žemaitiškų arklių. Toliaus — garsingas Pranciškus Zatorskis, Simonas Stanevyčius, Antanas Šemistas, žinunas saulėtekio kalbų: arabiškos, turkiškos ir persiškos; Liudvikas Jacevyčius, Lietuvos senovės tyrinėtojus; grovas Jurgis Ploteris, Žemaičių istorikas; Ciprijonas Jacevyčia, maršelga ir žinunas ukinkystės; Jonas Vitkevyčius, pasiuntinys Chyvos, Bucharos ir Afganistano, ir tt. Iš garsingų kunigų Kražiuose mokinosi: Sarbievskis, Laugsmina, Kojalavyčius. Tankiai lankydamo Kražius kun. Skarga, kun. Bronič ir Žemaičių vyskupas Motiejus Valančiauskis. *Zemaitis.*

Tėvynės varpai.

Žmonos atsiliepimas ir užnamymas. Šiek-tiek apie mūsų kaimo jaunuomenės pasilinksminimus kitą-kart ir dabar.

Bandymai išristi svarbų mūsų draugijai klausymą prakilnesniųjų lietuvačių teorijoje pradeda, matomai, linki į praktikos pusę. Vieton pilnų nusiminimo ar ramumo, pesimizmo ar optimizmo su nuomonėmis ar be nuomonių straipsnių ketina pasirodyti pačios lietuvaities, tik, sakau, ne *in abstracto* laikraščiuose, o *in concreto* ant žemės.

Ant šaukimo vardan inteligentų vyrų: Draugija, duok mums lietuvačių! — į kelintus metus atsiliepia vardan lietuvių-motyņų Žmona: Lietuviai, imkite nuo mūsų lietuvaities! Kaip aš pats, išdrysdamas anuomet šaukti: Draugija, duok mums lietuvačių! — tikėjau kad mano šaukimo skaitytojai nenorės suprasti stačiai žodis į žodį, kaip o kokį privatišką pareikalavimą ar į tą panašų dalyką, o teiksias atrasti platesnę prasmę-turinčią sujungimą su viešais draugijos reikalais, tei pos noriu suprast ir Žmonos atsiliepimą, palikdamas jo paviršutinę formą. Iš to atsiliepimo matyt, kad

yra motynų-lietuvių tarp inteligencijos, kad jos turi dukteris ir kad tos dukters užaugintos lietuvių dvasioje. O iš Žmonos užnamo rengti tam tyčia susirinkimus, idant jaunuomenė galėtų susipažinti, matyti teip-gi, kad prakilnesnių lietuvačių yra jau tiek, juogei galima suruošti kad ir didesnius susirinkimus, balius, grynai lietuviškus, be svetimtaučių pagalbos. Atsiliepinimas ramus ir užnamymas vertas pritarimo. Kaip toki susirinkimai bus pavadinti, kaip ant jų ruošimo žiūrės visoki kritikai ir moralistai, tai menkesnės vertės dalykas — jis tikros naudos ir tikros susirinkimų vertės neatmainys. Tik tas dalykas tikras, kad šandien išsiskirščiusiai po platų svieta Lictuvos jaunuomenėi negalima išrasti lengvesnio ir parankesnio būdo susipažinti, kaip rengiant minėtus susirinkimus. Skyrimum susipažinimas beveik visai negalimas. Kokios bus pasekmės tokio susipažinimo, pasekmės, pasakysiu, speciališkos, peranksti butų apie tai kalbėti. Bet viena pasekmė matoma aiškiai, o tai ta, kad pasitikrinimas, juogei pasidaugino skaitlius moteriškių galinčių pagal įstengimą paremti mūsų darbą, pridūoda drąsos ir tvirtybės vyriškių dvasei. Ikšiol buvome beveik vieni sau, kaip stagarai be lapų. Nepaklysiu pasakęs, kad toki susirinkimai sutvirtins ir lietuvačių dvasią. Jug turime tikėti, kad Žmona kalba mums apie lietuvaiteis tikras, o ne kokias ten „su politika“ (sunciu daug labų dienų P. A.). Negaliu užslėpti, smagaus subjektyviško savo jausmo iš priežasties busiamų susirinkimų. Anuomet teipos gi pažėnklinau savo troškimą, kad nors per sapną pamatyčiau susirinkimą mūsų inteligentų jaunuomenės — štai mano sapnas virsta į sučiuopiamą teisybę: galiu ateiti, palytėti ir įtikėti, kad . . . ne sapnas.

Nežinau, ar atsiras šios dienos pasaulėje ypata, kuri, drysdama skirti savę prie inteligentų, drystų nežinoti tos higienos tiesos, kad žmogus nusidirbęs privalo atnaujinti, atgaivinti savo pajiegas ne tik kuno, bet ir dvasios ir labiau tās, kurios buvo daugiau susilpusios: kunas reikalauja valgio ir miego, o dvasia žadinimo. Kaslink valgio ir miego, tai nuo jų neat-sisako nė tie, ką nė kuno nė dvasios nė kokiū darbu nenualsina — visoki dykaduoniai, pilvuzai —, nė tie, žinoma, ką nuolatai prijungti prie kuno ar dvasios darbo. Kas-gi link dvasios žadinimo, tai tam dalykui „juodapikakliai“ turi teatrus, koncertus, rautus, balius, cirkus, klišubus ir tt. Tie vėl, kurie vaikščioja paskui žagrę, turi tik šoki ir dainą. Labai mažai, o vienok ir tą mažumėli paketinta atimti, o bent-gi nužeminti akise pavargėlių. Iš mažens da atsimenu, kaip mus' kaime šventomis dienomis, po pietų, susirinkdavo pas vieną ar kitą kaimyną vyrukai ir merginos. Atsiradavo smuikas (skripka) arba vamzdelis ir, prižiurint senesniems, eidavo šokiai, dainos, pasakojimai, juokai, o pavakare visi linksmi skirstydavosi namon. Atsimenu teipgi, kad tuomet kaime visi, nors buvo išsiskirstę jau ant kolonijų, labai gerai pažinojo viens kitą, lyg viso kaimo žmonės butų viena šeimyna; kad ant tų susirinkimų kiekvieną negražiai prasitarusį ar pasielgusį išjuokdavo; kad galima buvo išgirsti daug „istorijų“ tikrų ir netikrų; kad susirinkime niekad nebuvo matyti girto. Iš to numanau, kad toki susirinkimai, vadinami tada „gužynėmis“ (ar gerai pavadinti buvo, ar ne — man nerūpi), apart nusizadinimo, prilaikė draugijos ryšį, švelnino būdą, rėmė pažinti, gelbėjo dorą. Jeigu šandien butų toki susirinkimai tarp mus' žmonėlių, tai sakyčiau, kad labai naudingi. Atsirado vienok moralistai, kurie, bevarydami preferensą ir užgerdami vynu, nusprendė, kad anos „gužynės“

seja papiktinimą ir rengia peklai aukas. Subendrine bažnyčios pamokslus su lazda, suvarė „gužynes“ . . . ir karčiama ir džiaugiasi išdilde papiktinimą. Oia „gužynės“ nustojo savo gerų pasių, o priėmė tokias, kokios pritinka karčiamai, o ant galo išdilo visai, palikusios vietą šių dienų paleistuvingiems slampinėjimams jaunuomenės po visokias užsidaromas „kamaraites“ pas Žentukus, Rauzukus, Amerikinėse ir tt.

Daina, ta didžiausia vargdienio bičiulė valandose ramumo ar nusiminimo, laimės ar nepasisekimo, ir ta tuliems moralistams kenkia. Panemunėse tuluose dvaruose uždrausta dainuoti dirbant, buk daina gaišinanti darbą. Tose-pat panemunėse tuli dvasiškėjai nedraudžia, teisybė, dainuoti, bet liepia dainuoti tik šventas giesmes. Ir tose panemunėse, kur da nesenei lietuviškos dainos skambėjo, eidamos lenktyn su lakštingalų balsais, šandien dainų beveik negirdėti — liko tik lakštingalos, bet ir jos jau ne teip drąsiai gieda, netekusios bendrų. Da anapus Nemuno (iš Kauno pusės) tankiau išgirsi dainuojančius, o mūsų pusėje labai retai, o užtai tankiau išgirsi parvilktą iš kariuomenės, ištolo atsiduodančią saldotų dainą. Teisybė, anapus Nemuno da girdėt ir apie „gužynes“, o mūsų pusėje, jeigu ir susirenka kada jaunuomenė pašokt ir padainuoti, tai tuojaus atsiranda lazda su moralistu (nesenei Zapyškio parap.). Pas mus visi kaimo žmonėlių susirinkimai ar sykiu su moralistais, ar be jų, nieku nesiskiria nuo karčiamos — degtinė viršiausia susirinkimų dvasia.

Nesistebėkime, jeigu kaimo jaunuomenė persikėlė į karčiamą ir visus savo pasilinksminimus ženklina jos žyme. Kur dėsis, kur linksminsis ir kaip kitaip, jeigu ir tuos padorius pasilinksminimus, ką turėjo, nuo jos atima, o į jų vietą nieko neduoda? Aišku, jeigu norime ištraukti jaunuomenę iš karčiamos, duokime jai kitokius pasilinksminimus, sugražinkime nors tuos, iš kurių kitasyk nekaltai naudojo.

Kalbos dalykai.

Atsiliepinimas ponui Obelaičiui.

Dar ne teip senos tos gadynės, kad Lenkų rašytojai, o juos sekdami ir kitų tautų prakilnesnėje žmonės, laikė Lietuvą per buvusią Romėnų imperijos Siberiją, o lietuvišką kalbą — per mišinį visokių Europos kalbų; nes pagal jų nuomonę ir Lietuvos tauta yra kilusi iš susiliejiimo į vieną agregatą yvairių prasikaltėlių ir valkatų visos imperijos. Tokiu būdu labai lengvai buvo išreikštas panašumas yvairių lietuviškų žodžių į kitų europiečių žodžius. Bet perėjo laikas, pradėjo rasti kiti balsai mokytų, kiti apie mūsų kalbą nutarimai. Dabar, kaip matyti, eina naujas periodas pažvilgio ant Lietuvos ir lietuviškos kalbos. Dabar Lietuva ne Romėnų Siberija, tiktai teip labai skurdi vieta su tamsiu nuo amžių svieta ir teip tamsiu, juog Lietuviai niekad os neturėjo ir neturi užtenkančiai žodžių pavadinimui reikalingų daigtų ir per tai per amžius skolino ir skolino juosius nuo savo susėdų, teip, juog ant galo visa kalba tapo skolinta.

Na, vis jau tik geriaus skolinta kalba, nei tikras mišinys! Tai jau vis žingsnis paikiui!

Suprantamas dalykas, juog ir mes patys, prislėgti svarbių svetimų kalbų autoritetais, su pasistebėjimu kartojame jų žodžius. Jie sako: Lietuviai skolino žodžius, — ir mes, lyg jų aidas, kartojame — Lietuviai skolino žodžius.

Kas tai butų? Ar tai ženklas, juog mūsų smegenys, nepratę į protišką, savistovį darbą, ar tai žymi,

juog dirbę per amžius mūsų smegenys atilsio jieško, kaip Chinese?

Tiesa, tvi tauti, greta gyvendami, negali apsieiti nepaėmusi viena nuo kitos tų žodžių. Tiesa, ir Lietuviai ėmė nuo susėdų žodžius ir, perdirbę juosius saviškai, vartoja ir šiandien. Bet išžiūrėję į tokius žodžius, pamatysime, juog jie stovi suvis skyrium mūsų kalboje, o tose kalbose, iš kurių jie imti, turi bendrus, panašius žodžius, kitaip sakant, toje kalboje, iš kurios jie imti, randasi ir dangiaus žodžių tokios-jau šaknies.

Man rodos, juog tyrinėjant kalbą, o ypač išparodant, iš-kur katras žodis yra kilęs, daugiau reikia atsižiūrėti ant to, kur randasi žodžio šaknis, o ne remtis ant tų klaidžių tų mokytojų nutarimų, kuriuos vieni priima, kiti atmeta. — Ne sykį sulygintinio kalbamokslio tiesos iro ir da irs, žengiant mokslui pryšakin. Ne sulygintinis kalbamokslis tvėrė kalbas ir rėdė jas pagal savo tiesas. Nel įsai tik ženklina pastangas mokytojų atminti kalbų tiesas, o daugiau nieko. Iš patėmytų kalbose faktų gema tiesos, iš tiesų taisyklės, o tos jau gali susiklėst į kalbamokslį. Tokiu budu viskas prigulės nuo to, ant kokių faktų remsis tiesos, kaip tie faktai bus suglausti į keikę ir kokios tiesos bus išvestos. — Priimant ir skaitant faktus, daug ženklina individuališkos ypatybės. Vienas mokytojas priims vienus faktus, kitas — kitus, ir bema-tant apie vieną dalyką gims du nusprendimu. Bet per tai faktai neliaus buvę faktais, jie tik lauks naujo apšvietimo.

Delto-gi grįždamas prie žodžių: *kunigas* ir *pinigas* (žiurėk Varpa 1892 m. Nr. 8, lap. 114), turiu pasakyti, juog be-reikalo p. Obelaitis nenorėjo parodyti, iš kokių germaniškų žodžių sėmė savo pradžia vokiški *König* ir *Pfennig*, nes tiktai tą-sykį tegalima butų nuspręsti, ar jie vokiškos ar ne vokiškos kilties. Gryno, nieku neparemto nutarimo, juog teip nori sulygintinis kalbamokslis, neužtenka. Nauji faktai, naujas senų faktų apšvietimas ir atmaino sulygintinio kalbamokslio tiesas. — Mūsų tautos genčių tiek daug išnyko ir istorijos atmintyje ir prieš jos atminti, kalba mūsų, amžiams slenkant, ir-gi nemažai atsimainė, jos taisyklės da ir šiandien mumis lemtai nežinomos: ar-gi mes galime pertai, pasiremdami tiktai ant sveltimauciu šnekos, sakyti, juog tokie žodžiai, kaip *kunigas* ir *pinigas* yra tai vokiško kilimo žodžiai, tame tarpe kada jie vokiškoje kalboje neturi šaknies, o aiškias jų šaknis randame lietuviškojoj?

P. Obelaitis sako, juog mūsų kalboje nėra priesagos (suffixo) *-igas*. Bet įsai tai sako, atmetęs du žodžiu plačiai vartojamą Lietuvoje, atmetęs: *kunigą* ir *pinigą*. Aš galėčiau da kitą tam analogišką atsitikimą parodyti, kur reikia atmesti ne du, o tik-tai vieną žodį. Teip, atmetus žodį *ginčas* lietuviškoje kalboje nerandame kitų, kuriuose paskui balsą *č* eitu kieta balsinė (vocal). Ar-gi pertai žodis *ginčas* tampa skolintas, ne lietuviškas žodis?

Tikra tiesa, juog per žodžius *kunigas* ir *pinigas* negali rasti kitų su priesaga *-igas*. Bet kas-gi sakė p. Obelaičiui, juog tarmėse išnykusių mūsų tautos genčių (Galindų, Juodvesių (?)) nebuvo tos priesagos? Jug ir dabar mes turime žodžių su galunėmis *-igas*. Yra: *įstrigas*, *bigas*. Yra nemažai ir su truputi iškreipta galune, kur vietoje *-igas* stovi *-igis*, *-aigas*, kaip žodžiuose: *žigis*, *karžigis*, *migis*, *dvieigis*, *emaigas*, *kreigas*. Užsimanęs, rastum ir daugiau, bet ir šitų, man rodos, pakaks parodyti, juog galunė *-igas* nė svetima mūsų kalbai. Iš visų priverstų žodžių aš norių atkreipti

atydą ant vieno „žigis“. Man rodos, juog daugumas sutiks ant to, juog šitas žodis kilęs iš tos pačios šaknies, ką ir žodis *žingsnis*. O jeigu teip, tai siliaboj *žing-* prieš *g* išpuolė n. Smagumas kaip žodyje *žigis* teip ir *žingsnis* krinta ant pirmutinės siliabos. Vienok delko-gi jis ir žodyje *karžigis* krinta teipo-gi ant pirmos siliabos, ant *kar*, o ne ant *ži*, norins šitas *ži* kilęs iš *žin*, kur išpuolus balsui *u*, — tartum balsui *i* reiktų pratįsti?

Tai-gi norint lietuviškoje kalboje per žodžius *kunigas* ir *pinigas* ir nerandame kituose priesagos *-igas*, vienok yra galunė *-igas*. Teipos-gi balsas *n* kaip-kada gali ir prieš *g* buvęs išpulti. — Iš kitos-gi pusės matome, juog nevisados išpuolus balsui *n* pratįsta su ja sujungta balsinė. Šitai žino ir p. Obelaitis, nes rašo, juog *qsa* iš *ansa* yra kilusi; o žodyje *qsa* nė žymiai pratęsta pirmoji *a* negali buti, nė ant jos gali pulti smagumas.

Sakydamas, juog *kunigas* ir *pinigas* galėjo išaugti iš *kunas* ir *pynė*, aš suvis nemislyju ginčyti, juog jie negalėjo kitaip atsirasti iš minėtų žodžių. Aš privedžiau tiktai hipotezą, turinčią dėl manęs didelį panašumą ant teisybės. Tokiam lingvistiškam minėtų žodžių iš lietuviškos kalbos išvedimui pritaria suvis kulturiški ir istoriški faktai:

1. Valdyti kitus civilizacijos pradžioje tegalėjo tiktai žmogus už kitus stipresnis — kuniškai, nuveikiąs juos, turįs didesnes kuniškas pajiegas, didesni kūną, kitaip sakant — *kuningas*.

2. Senovės tyrinėtojai sako (žiurėk: Freytag — paveikslai viduamžių gyvenimo), juog Vokiečiai su karaliaus valdžia (König'o) gana vėlai pasipažino.

3. Pirmutiniai pinigai tų Europos vietų, kur gyventa Lietuvių, turėjo pynių išveidžį.

Tegul turėtų šitu da žodžiu vokiškoje kalboje išaiškinimą lygiai sutinkantį su kulturiškais ir istoriškais faktais, kaip turi jie lietuviškoje kalboje, tą-sykį bent galima butų abejoti apie tai, iš-kur jie kilę. O dabar, kol aš matau tik grynus priešgyniavimo žodžius, nieku faktišku neparemtus, tai man nė abejojimo jokio nėra. Dar labiau delto, juog yra tokių vietų, kur abudu šitu žodžiu vartoja svietas neužgautoje grynybėje, aiškiai ištardami: *piningas*, *kuningas*. Bet jeigu ir to nebutų, ar tai ne vis tiek butų? Argi per tai istoriški faktai atsimainytų? Tušti žodžiai, — juog jie turi savo tėvus germaniškoje kalboje — kol jie be paramos, tuščiais ir liektis.

Delto da sykį sakau: be-reikalo p. Obelaitis, ži nodamas germaniškus tų žodžių (*kunigas* ir *pinigas*), tėvus nepatalpino jų savo straipsnyje, parodydamas lygiai kaip iš *König* gimė *kunigas*, *konung*, *kniaž* ir *kiažė*. Butų tai labai akymas daigtas, o da akybės nis atsižiurint ant Freytag'o žodžių, juog Vokiečiai ilgai neturėjo *König'ų*. Lengva suprasti, juog neturėdami daigto, negalėjo turėti nė tam tikro žodžio — vardo. Delto čionai kyla tiktai tokia alternatyva: arba klysta Freytag'as ir aš su juoju, arba klaidžios tos versmės, iš kurių sėmė savo žinias p. Obelaitis. O kaip tas versmes jis vadįs — vistiek, ar jis jas vadįs sulygintiniu kalbamokslu, ar pasakomis Šecherezados.

Apie žodį *grąšis* aš daug ginčyti negaliu. Labai gali buti, kad jį iš žodžio *gręžti* ir neišgręši. — Bet aš norėčiau žinoti, iš ko apsiimtų p. Obelaitis išgręžti vardą Griešių kaimo? Man rodos, juog *grąšis* ir Griešiai galėjo išdygti iš vienos šaknies. Kaip pirmasis teip ir antrasis žodis galėjo gauti savo pradžia tik nuo tokio žodžio, kaip *gręžti*. Jeigu aš apsirikau — na tai ir ne dyvas — homo sum et humanum errare est.

Tegul tada pataiso. Potentes faciunt meliora! Gręzkite sau ir graši ir Grięsius iš ko mieliai norite, o užsigarduokite graštu.*) —

Negaliu sutikti su p. Obelaičiu, kada jis kalba: „šita, kaip ir anuodu žodžiu, mokslas išveda iš svetimų kalbų ne del to vien, kad lietu. kalboje sunku juos etimologiškai išaiškinti, bet ir del kitų priežasčių: istorija mūsų kultūros tą patį mums pasakytų.“

1. Mokslas pats, kaip mokslas, nieko neišveda. Išveda iš mokslo žmonės, o — humanum errare est.

2. Priežasčių, del kurių minėti žodžiai negali būti lietuviški, jis neprivedė — ir jų nėra. Delko p. Obelaičiui rodosi, juog juos sunku etimologiškai lietuviškoje kalboje išaiškinti, likosi sekretu p. Obelaičio.

Kada aš skaitau žodžius „istorija mūsų kultūros tą patį mums pasakytų,“ man neatremiamai veržiasi į galvą kiti analogiški faktai ir žodžiai. Man atsitiko girdėti nuo vieno žemaičio žodį: „kutosas“. — Mes visi gerai žinome lenkišką žodį: „seim“, kurį Lietuviai seimu vadina. Ir apie šitu du žodžiu gali tą pat nutarti, ką apie anuos tris žodžius nutarė p. Obelaitis. — Paklauskite kuoapšviesčiausio žemaičio, o jis jums atsakys, juog žodis kutosas yra imtas iš lenkiškos kalbos, kurioje yra žodis kutas. Bet pajieškokite šaknies to žodžio . . . Nerasite jos nė pas Lenkus, nė pas kitus Slavėnus, — jos ten nėra. Tai-gi nėra! O del ko? Delto nėra, juog tas žodis ne slavėniškas nė ne lenkiškas, tiktai lietuviškas. Jį vartoja suvalkiečiai ne kaipo kutosą, tiktai kaipo kutą. O kilęs jisai nuo žodžio kutėti. Kutai — tai iškutėti gijų arba teip siulų galai. — Lenkai senovėje paėmė jį nuo Lietuvių, Žemaičiai-gi, nevartodami kuto, pažino jį ir prisisavino nuo aplenkusių savo bajorų kaipo kutosą. Ir del jų šiandien „istorija mūsų kultūros“ aiškiai parodytų ir gali būti ką daugumui ir rodo (neatsaukiamai), juog žodis kutas — tai grynai lenkiškas žodis.

Beveik tą pat gali pasakyti ir apie žodį seim, kurį senovėje Lenkai rašė „syeim“. Jis yra išvirtęs iš lietuviško „suejimas“, ką liudyja ne tik sudėjimas ir prasmė žodžio, bet ir laikas jo atsiradimo pas Lenkus. O ką pasakytų „istorija mūsų kultūros“ apie šitai? Štai ką: Tamsi lietuviška tauta, neturidama savo žodžių, sėmė juos iš lenkiškos versmės, o drauge su jais ir žodį seimas. Vienok ar tai būtų teisybė?

Taigi mūsų nuomonė apie senovės mūsų kultūrą nevisados gali tarnauti mums už paramą tyrinėjimui pereities ir kalbos, ypač, jeigu mes patys, nieko nenumanydami apie tą senovinę mūsų kultūrą, naudojamesi iš tų žinių apie ją, ktrias randame svetimtautiškose versmėse.

Man ding, teisingiaus būtų ištarus: „Šita, kaip ir anuodu žodžiu, tegali tiktai iš lietuviškos kalbos išvesti ne del to vien, kad lietu. kalboje lengva jų prasmę išaiškinti, bet ir del kitų priežasčių: istorija mūsų kultūros tą pat mumis pasakytų, jeigu mes nors menkai apie ją suprastume.“

Išparodymui, juog tai, ką sakau, jeigu ne tikra tiesa, tai jau vis arti tiesos, pasakysiu čionai da kelis žodžius.

Mes dabar esame tos nuomonės juog mūsų kultūra visados buvo žema, juog viską pramonėje ir moksluose sėmėme nuo svetimų šalymų tautų. Žymės, mūsų kalboje užsilikusios, rodo, juog mes kada-nors gyvenome greta su Graikais, nuo giliausios senovės savo apšvietimu ir pramonėms garsia tauta. Graikų kalboje priekalą vadina akmuo. „Istorija kultūros“ rodo, juog pirmieji priekalai buvo iš akmens. Kaip da-

bar sakysite, ar Lietuviai ėmė nuo Graikų žodį ir, pamatę senovišką akmens priekalą, — visus savo akmenis pavadino akmuo — akmuo, ar Graikai ėmė nuo Lietuvii? Man rodos, juog Graikai; jie atėjo į Graikiją da piemenaudami. Nežinodami kalvystės, neturėjo nė priekalo, neturėjo nė jo vardo. Ir tiktai nuo Lietuvių, ir tai senovėje, pramokę kalvystės, galėjo pasisavinti vardą priekalui — akmon. Lietuviai-gi, jeigu būtų akmenims vardą ėmę nuo Graikų, tai būtų ėmę žodį litos, o ne akmon. Bet jeigu tai teip, jeigu Graikai ėmė ir pasinaudojo nuo mus' nors menką literatūros dalelę, — tai ar nekila galvoje mislis, kad amžių gludumuose, ką praslinko per tuos svetimtaučių begalius persekiojimos ir užpuolius, ar nesunaikinome mes savo kultūrą, besiskubindami amžinai kniautis (?) tarpu savęs ir trauktis svetimiems iš kelio?

Iš-reto, tartum išsprogusi iš-po pelenų kibirkštis, bligsteli senovės padavimas, o mes pusmiegiai nespėjame nė patėmyti, juog tai kibirkštis mūsų senovės kultūros.

Pas Daukantą istorijoje užrašyta, juog Perkunas turėjęs devynis vaikus. Senovės padavimas da užsiliko apie tai, juog Perkunas, nusenęs, pavedė valdžią ant svieto vaikams; visi jie pamečiui kiekvienas pagal savo budą ir ypatybes. Metuose vienintelės Perkuno dukters buna daugiausiai perkunijų. Senovės žmonės, numanydami Perkuno vaikų budą, lemdavo su gera pasekme orą ateinančių metų (del žemdarbystos naudos).

Neperseniai, du ar trys metai, šitas devinmetinis atmainos oro ratas tapo patirtas ir atliudytas vieno mokinto beveik ir del visos Europos. Jis rėmėsi ant rėžiū nupjauto skersai medžio ir ant žinių meteorologiškų stacijų.

Taigi, ką žinojo stabmeldžiai Lietuviai jau gilioje senovėje, apšviesta Europa, šarvota mokslu nuo dantų iki kulnų, tiktai dabar tepradeda suprasti.

Na, o darymas ledo vasaros metų, užrašytas pas Vulfstaną IX. amžyje ir pas Praetorių XVII. amžyje? Da jis ir šiandien nežinomas europiečiams, o Lietuviai prie jų akių (Praetor.) tai darė. —

Mūsų kultūros istorija parodytų mumis daug, ko mes nežinome ir netikime, bau tai galimas daigtas!

Mes turėjome valdžią, kada da beveik suvis tuchia buvo Europa nuo dabarnykščių genčių. — delto ir sunku buvo mumis nuo Germanų skoliti ir kunigo ir pinigų vardai.

Jeigu mumis jau miela abejoti apie žodžių kilimą, tai mes galime rasti ir pilnas jų virtines, o ne du-tris žodžius. Teip, žodis „ranka“ aiškiai imtas nuo Slavėnų. Na, kur ne nuo Slavėnų! Jug jis tik nuo žodžio rinkti, renku kilęs. — Teip, mūsų Perkunas jau ir pas Daukantą turi perėti, kaip pereklē višta, už kasžin kokį prasikaltimą. O jo prasmė labai gražiai išreiškia ir be perėjimo. Perkunas — perkaunas, perkaunas dievas. Bet dėlei „istorijos kultūros ir sulgytintinio kalbamokslio“ jį pavertė į Peruną ir pasodino ant gužtos perėti.

Vyručiai! Perkunas tai lietuviškas dievas; ar geras jisai buvo, ar prastas, tiek-to, vis tik jis mūsų senovės dievas, delto ar negalima būtų paleisti jį nuo gužtos, neišperėjus, nes ir nežinia, kokį jis veliną ir gali išperėti! —

Istorija mūsų kultūros tebeskraidu da fantazijos padangėse. Mums kitam gali būti žinomi faktai, kaip šiekios tokios paramos, kalbant apie mūsų tautos kultūrą. Istorijos mūsų kultūros nėra, delto bereikalo

*) Tur-but graštu. R.

p. Obelaitis ir minavoja nėsantį daigtą. Geriaus būtų padaręs, privedęs nors menką faktą. Gal but, ir aš šiandien kitaip kalbėčiau. Bet dabar . . . Faktas yra faktas, o žodis — tai ypatingas oro sujudėjimas

Dabar reiktų pasakyti porą žodžių ir apie kalbą iš-viso.

Kiekviena kalba auga, rėdosi ir taisosi, remdamosi ant kalbos, vartojamos tarp žmonių. Kiekviena literatūriška kalba — tai ta pati prastų žmonių kalba, tiktai išdailyta ir sutaisyta. Joje gali rasti žodžiai vieni nesuprantami žmonėms vienoje vietoje, kiti kitose, bet kalbos turinį iš-viso vis tik tautietis supranta. To mes privalome reikalauti ir nuo lietuviškos literatūriškos kalbos. Bet tegul p. Obelaitis parašo ant sklypelio popieros paduotą frazą: „*truko spēkų laikų Algirdžio tardymams nuveikti*“ ir parašęs, tegul randa visoje Lietuvoje ir Žemaičiuose žmogų, kuris perskaitęs suprastų šitą parašą. Jeigu ras tokį žmogų, tai jis iškerta ginčą, o jeigu neras, tai aš. — Tiktai uždrausta duoti skaityti žmonėms pripratusiems prie dabarykščių laikraščių kalbos.

Apie atskirus žodžius gaila laiko ginčą kelti. — Tiktai vienam žodžiui „laikas“ gali būti pripažintos ukėsiškos tiesos mūsų kalboje, be jokios jos taisyklės skriaudos. — Toks mano apie tai numanymas. O kaip padarys rašanti inteligencija, tai jau ne į manę priguli.

Bet ir dabar negaliu praeiti tylomis pro vieną žodį.

Dabarykščioje literaturoje vardą vyresniojo Keistučio brolio dažnai rašo *Algirdis*. Radęs jo vardą rusiškuose laikraščiuose, aš padaviau teip, kaip radau, labiausiai delto, juog man jis pasirodė teisingas esąs. Iš kur imtas „*Algirdžio*“ vardas, man ik šio laik neteko patirti. Ir tiesą pasakius, man rodosi, juog tai be jokio pamato iškreiptas mūsų kunigaikščio vardas, ant pavidalo pavardės *Visgirdo* padarytas žmogaus kalbą valančio. — Bet, turi būti, tas žmogus nepatėmyjo, juog yra da ir kitas lietuviškų pavardžių pavidalas, kaip ve: „*Nokert*“. Obelaitis išrodymai šitame dalyke persilpni. Niekas nekeliu kalbos apie tai, kaip Rusai kraipė ir kraipo mūsų vardus ir pavardes. Šneka eina apie vardą vyresniojo Keistučio brolio, ar jis buvo vardu *Algirdis* ar *Olkertis*? Nusprendimui šito klausymo reikia faktų; aš faktus privedžiau. P. Obelaitis jokių faktų nedavė, tik teip sau pašnekėjo. O vienų žodžių perliudyjimui nepakanka. Žodžiai — tai oro sujudėjimas! Tegul jis būtų nors parodęs, juog ta versmė, iš kurios jis ėmė savo *Algirdį*, tikresnė už tą versmę, iš kurios aš sėmian, tai būtų buvę kas kita.*)

Kada faktų nėra, tenka aplinkiniais keliais jieskoti teisybės. Ir p. Obelaitis turi tiesą jieskoti jos, kaip jis sau gvyai nori ir numano, bet vis tik geistina būtų, kad jis tai darytų teip, kad ir kitas, norėdamas su jo nusprendimais sutikti, rastų tam paramą.

Iš p. Obelaitis straipsnio matyti vienas tiktai daigtas: jeigu Keistučio brolio būtų buvęs vardas *Algirdis*, tai Rusai jį būtų vadinę „*Olgerd*“. Bet p. Obelaitis be-reikalo neparodė, kaip būtų vadinę Rusai Keistučio broli, jeigu tas būtų buvęs vardu *Olkertis*? Jeigu jisai negalėjo ar nenorėjo to pasakyti, tai reikėjo jam norins parodyti, juog lietuviškoje kalboje nėra dabar pavardžių prasidedančių nuo balso *O, Ol*. Arba tegul, ant galo, būtų parodęs nors teip gana svarbias priežastis, del kurių greičiaus galėjo būti vardas *Algirdis*, nei *Olkertis*. Tačiau aš ir kiti butume

*) Iš žinomų man raštų jisai galėjo imti iš Daukanto „*Paskojimų*“ (istorijos), bet tai ne versmė, tiktai perdirbta medega.

be žodžio priėmę žinią, apgarsintą apie atmainą kunigaikščio vardo, žinomo mumis nuo mažų dienų.

Dirbame mes tarp labai sunkių aplinkybių; ne dyvai, jeigu iš-reto ir klaidas darome. Apšviesčiausios tautos ir tos negali pasigirti, bau jų kalbos prigulinciai apžiurėtos ir bau jose nėra stambių klaidų. Taigi į tą keletą metų, po atsiradimo mūsų literatūros, nemažai jau padaryta. Jeigu mes, *sine ira et studio* taisydami vieni kitų klaidas, dirbsime toliaus, tai veikia ir senos „*kultūriškos*“ tautos neturės kuo labai prieš mus girtis. Tiktai, sekdami tą patį poną Obelaitį, dirbkime. Jis tolydžio laso lietuvišką dirvą nuo kalbos šiukšlių ir ne už vieną jo straipsnelį priguli jam dėka.

O moksliškas ginčas, kurio geidžia ir p. Obelaitis, tiktai ant naudos tegali išeiti, — jis gimdo teisybę ir neduoda užmigti palinkusiam į miegą protui.

Prusas už Prusą.

Žiburėlis lange.

Parašė P. Koppe.

Tvanki vasaros naktis; ant dangaus nėra nė žvaigždžių nė mėnesėlio! Plačiu keltakiu, apsodintu nuskurdusiais medukais, kada-nekada eina pasivėlinę praeiviai; abypusiai tako mirgena tvankiame ore gazo ragučiai ir, susilieję, nyksta begaliniame prieviečio tolyje.

Nesavėje nuo troškumo, nuolsio ir grasaus burbimo mūsų ir spieginimo uodų, Jurgis keliasi nuo savo darbinės kedės, meta nemalonų vyzį ant nepabaigto puslapio apysakos, ant puslapio, parašyto be savyramos ir be įkvėpimo, viso išmarginto yvairiomis sutepomis, — baisiai nusimena, gesina žibiklį, leidžiasi nuo ketvirtotojo gyvenimo ant ėjyklos, pereina per keltakį ir sėda už stalo ties durimis mažo viešnamio, anapus ėjyklos.

O, netikęs vakare! Stiklas alaus, pastatytas jam viešnamio tarno, kas-žin kuo bjauriai atsiduoda; ore teip-pat menkai vėsos kaip ir namieje; kad staiga ir pakyla lengvas vėjelis, tai ir tas karštas lyg ligo kvėpavimas. Jurgis dabar mena, juog būtų buvę geriaus pasilikus namieje ir dagi lovan atsigulus. Paskalius tiesą kalbėjo, patardamas žmonėms namie sėdėti; teisingas ir Arabų priezodis, nėra sako: gulėti geriaus, negu sėdėti, numirti geriaus, negu gulėti.

Numirti? Beje. Jam gana tos žiaurios literatoriaus gyvasties be pasisekimo ir rasi dar be dovanos, kas gal žinoti? Bene jo gyvenimas ne lygiai vienodas, kaip ir judėjimas šitų omnibusų, kurie kas dešimts minutų važiuoja pro jį tuo dulkėtu keliu, velkami patrukusių kuinų? Jisai, lyg tie žigunės arkliai už šieno gabalą ar avižų saiką, tur tempti savo plėškę, plėškę laikraštiniuko. Keno darbas lengvesnis: ar jo ar tų pervarytų kriokų? Kokis sunkus darbas pardavinėti veiksmavardžius ir budvardžius! O jisai jau 38 metų. Rytą besiziurėdamas į spindiklį jisai pradeda patėmyti žilų plaukų. Jau nystė sveika dingusi! Jokio malonaus, saldaus atminimo, vienos gėdos ir gailiesties vertos pažintys vargo vienstypio; kad ir užsiliko jo širdyje tulų moteriškių vardai, tai jie ten įbrėžti lyg į šaltą stiklą. Ir susigraudinęs iki verkiant liudnomis mislimis, jisai pagalios atsimenta išgąstingiausiają savo naktį, praleistą tą dien prieš grumtynes šalia netyčios mylėtinės, kurios jisai nė nemužadino rytą eidamas ant grumtynių, teip jisai drovėjosi prieš tą moteriškę.

Vis labiau ir labiau grimsdamas į savo tamsias mąstis, Jurgis nesijausdamas žiuri pryšakin; kaip

štai, pakėles galvą išgerti paskutinį gurkšnį alaus, jisai pamato penktame gyvenime anapus ėjyklos stovinių namų, lygiai ant savo stubos, žiburėli lange.

Tai vienintelis visuose namuose dagi iš visų šalymų namų apšviestas langas, nėra prievietyje anksti eina gulti; o kad ant tamsaus dangaus, tame augštyje, triobų viršunės dingsta tamsumoje, tai langas, spindis lygia ir nejudinama šviesa, tamsoje išveisdi lyg koksai keliarodis ant marių kranto.

Jisai atdaras, bet užtrauktas balta uždanga, kuri svyruoja nuo mažiausio vėjo pustelėjimo.

Kas ten gyvena? — klausia Jurgis savęs.

Toj valandoje jisai jaučiasi toks nuliudęs, apeleistas ir užmirštas, o apšviestas langas žiba teip romiai ir patogiai, kad jo įvaisdan smelkiasi visokeriopi vaisdai laimingų tos augštos stubos gyventojų. Visi, kuriuos sielvartos ir atgrisimas gyvasties varė tankiai iš namų ir kurie daug-kart bandė išvaikyti savo bodėsi nakties vaikštinėjimais, gerai pasipažįsta su ta atjauta. Katras jų, pamatęs naktį žiburėli lange, neapasakė į save: ten vieši laimė, ir katras jų nežiurėjo į jį iš tamsos ilgai su graudžiu pavydu, kaip žmogus apgautas gyvenimo, kurį ant žemės viskas apvyklė ir kurisai dar atranda atgaivią nuoramą žiurėti į žvaigždę ir lukėti, juog kuomet tenais jisai pradės gyvastį iš-naujo?

* * *

— Kas ten gyvena? Teip ilgai budi? — klausia Jurgis patsai savęs.

Toks-pat darbininkas, kaip ir jisai, rasi raštininkas ar dainius? Jisai kelis-syk pasitiko ant lipynės jauną išblyškusi žmogų, menkai apsitaisiusi su knygomis po pažascia. Tai tur-but jis ten gyvena. Tasai kudykis turi užsidirbti reikalingą pinigą — šimtą santimų, duoti lekcijas ir pardavinėti kas-rytas savo mokslą, bet visą likusį laiką gyvena dėl dainos ir dailos. Jisai pavargęs, didei pavargęs, tačiau išdides ir valybas kaip lelija; jisai išlaikė nesuteptą brangenybę savo jaunystės ir savo svajų, ir jei kartais, nežiurėdama jo apdėvėtų rubų, kokia mergšė pažiuri į jį šypsomis, jisai, kaip nekalta mergelė, nuleidžia akis, savo mėlynasias akis su tankiais švelniais blakstienais, dabodamosi dėl busiamos Beatrisės. Žinoma, jisai trokšta garbės ir tikisi ją įgysias per savo paveisdingą tvarinį, į kurį sklidinai supils savo skaidrią dvasią; jisai gerbia plunksną lyg karžigis kardą ir greičiaus apsintų numirti, nekaip dailoje buti prastu darbininku. Tasai skaidraširdis kudykis, berods dar nėra gyvenęs, ale jug gyvenimas — dainiams tai tik žudymas ir teršimas svajų. Ir šioje valandoje jisai rašo gal savo pirmasias eileles, savo dieviškąją jaunystės poemą, tą, kurią rašo tiktai vieną kartą savo amžiuje; jisai tvėria raganišką, negalimą rojų, kame paukščiai kvepia ir gėlės su sparnais, kur moteriškės romios ir skaidrios, kaip žvaigždės, kur jausmo ir svajos vieta. O vėliaus, kada nuo jo plunksnos ims tekėti dyvinos giesmės, visi skaitantieji susijaudins, bet podraugei pajus ir didę pagėdą, užnešančią ant anosios, kurią junta žmonės ant rytojaus po orgijos, ir kartų apygavos jausmą, matant, juog gyvastis tačiau ne toks gražus. Vienok ikišiol jo poemos niekas nepažįsta, jį dar nepabaigta, ir delto jam dar brangesnė; dabar, neišdailinta, jį jam išrodo tokia, kaip ji buvo jo ideale. Ką jis ten veikia? Toj vėlustoj valandoje tas jaunus dainius? Rasi jisai jau guli lovoje ir skaito vieną iš savo mylimiausių knygų, jau šimtą kartų perskaitytą, o kuri tačiau teikia kas-kartas vis naują peną jo

fantazijai. Ne, jisai veikiausiai bus rašęs visą vakarą, ir dabar, parašęs savo geriausiasias eilutes, nusidirbęs, atsilosė į kedės atkalta; jo puiki jauna galva pasvirusi ant peties, akys merkiasi, plunksna krinta iš rankos; bet ir sapne jisai regi pradėtą savo puslapį, jisai sapnuoja skatinančią jį mužą, — mužą jam dar tebėsančią, lyg kokią motiną, lyg angelą, — jį užsirišusi alkunėmis ant kedės atkalto, šypsomis žiuri į jo miegustą veidą ir, braukdama plaukus su švelnia ranka, tylomis bučiuoja jam į kaktą.

* * *

— Kas ten gyvena? — vėlei klausia patsai savęs Jurgis, vis dar neatsikvošėjęs nuo paslaptingos skatos apšviesto lango, ir vaisdyjasi kitokias apystovas, tarp kurių gyvena laimingi žmonės. Mylukai, tur-but ten gyvena mylukai, kuriems nieko nėra ant svieta per jų bendrą meilės jausmą. Judviejų meilė, žinoma, prasidėjo labai paprastai. Pirmą kartą juodu susitiko netyčioms vakare kur nors besivaikštinėdamu; jį tuojaus patėmyjo, juog jisai gražus studentas su šviesgeltoniais plaukais, o jisai iš pirmos pažiūros pamėgo ją, tą gražią tamsplaukę su linksmomis lyg daina akimis. Ir nuo tos valandos juodu laimingi, kaip tik gali buti laimingi jų amžiaus žmonės. Juodviem „rytò“ reiškia „vidas“, ir savo kamarėlė pastogėje juodu pavertė į ramų meilės ir bučių lizdelį. Ale kas tai, kad šiandien teip ilgai žiburys jų lange matyti? Jisai išėjo pietų pas savo senus tėvus; atsisveikinant jį pasuko jam kaklą su viena savo šilkinių skepetėlių, kad pakeliui jisai justų jos kvapą ir jos neužmirštų. Pasilikusi viena, jį visą laiką apie jį ir tesvajuoja; užsimąšcius jį sėdi šalia stalo ir peilio galeliu vadžioja po staltiesą, rašo vardą savo numylėtojo; jį mini jojo mielą Eiseną, jo judėseną, ir kas-zin kokia jaukybė sklysta jos širdyje. Vėlai vakare jį nusirėdžiusi eina gulti, ir vis neliauja apie jį mąšcius. Dabar ji miega, o šalia jos žiba žvakė; skaistus jos veidas, nugrimzdes į palaidus plaukus, ramiai guli ant pakištų po galva rankų. Bet neužilgo jisai įeis ir, jos nežadindamas, tyliai atsisės šalia lovos ir žiurės į ją. Tada ji instinktu pajus jo artybę, ji umai atvers akis. O! džiaugsmingas pabudimas dvidešimtų metų mergaitės! O! pirmieji susimatymo jausmai! Ir jisai, apkvaites nuo meilės, pagaus ją į glėbį, jausmingai suspaus, ir paslėps galvą ant jos kvepiančios krutinės.

* * *

— Kas-gi, pagalios, ten gyvena? — taria vėl Jurgis, stebėlydamas akis į žiburėlį tamsumoje.

Rasi laiminga šeimyna su vaikais?

Jug yra ant svieta tylių ir padavių širdžių, randančių laimę pildyme savo pareigų; kaip ir ta patriarchališkoji šeimyna, kurią Jurgis kartais susitinka šventomis dienomis ant ėjyklos.

Motina — išblyškusi ir parsidirbusi žmonelė, apsimovusi pigioms drapanomis, veža su vežimuku savo naujagimį, o tėvas, jau žilas valdininkas, laukias atpildos, vedasi už rankos sunų liceistą. Gal tai jie gyvena ten pastogėje. Apystovos jų, žinoma, didei vargingos. Tėvas algos gauna iš-viso kokius keturis šimtus frankų per mėnesį, ir iš tos menkos viningės tur gyventi visa jų šeimyna. Dažnai pusryčiams pakanka kąsnelio šaltos veršienos; o jų sunus liceistas sėdi valgomioj ir guli ant maiguno. Sunku jiems buvo ikišiol gyventi, o dabar dar sunkiau pasidare, kada atsirado šitasai kudykis. Vargšas! Jisai jug nežinojo, kad jis apsunkins jų vargingą biudžetą. Laimė dar, kad tėvas gavo darbo kontoroje, už 600

frankų per metus, tenais vesti skaitlių knygas; taigi jisai dabar kas-rytas ant aštuonių išeina iš namų, susivyniojęs į šikšninį ryšulėlį savo menkus pusryčius. Na, o ką? — nė vienas nesiguodžia; visi sveiki ir linksmi. Levukas, jų vyresnysis sunus, išdavė į penktą klišą ir pernai gavo tris dovanas. Motina visą dieną liubojasi apie namus, vakare sėdi ir siuva, iki tėvas, užtėmyjęs markstant akis ir, meiliai žiurėdamas į ją, neįsako: „liaukis dirbus, laikas gulti“. O jisai pats neatguls, pasims knygas ir sėdės, ir iki vidurnakčiui mokinsis seniai užmirštas graikiškos gramatikos taisykles, idant paskui galėtų pagelbėti sunui jo mokslo dalykuose.

Tai kokį vargo ir nepriteklaus pavidalą vaizdujasi sav Jurgis ir tačiau pavydi jos laimingiems gyventojams.

* * *

Stambus lašai lytaus, staiga nukritę ant stalo, priverčia Jurgį atsipeikėti. Artinasi audra: reikia bėgti namon.

Nors jau vėlyba nakties valanda, jisai namuose užspėja dar bebudinę durininkę, su žekė rankose.

Dabar jisai tikrai pasiteiraus jos, kas nemiega už apšviestos uždangos, kuri privertė jį teip ilgai ir liudnai svajoti apie visus laimės pavidalus, galimus vargužini žmogui: apie darbą, meilę ir šeimyną.

— Kas gyvena ant mano stubos? — klausia jisai vartininkės, — ten iki-šiol žiba žiburys.

— Vajė! — atsiliepia vartininkė, — dabar ten niekas negyvena . . . Toj apšviestoje stuboje ant augšto guli lavonas . . . tai buvo ligustas, apleistas senelis . . . jisai numirė šiąnakt apie ketvirtą. Nabagas, jisai pasiliko kaltas šeimnininkui už da mėnesiu ir, nėra neturėjo genčių nė pažinstamų, vai Dieve, nė bičiulio jam prižiūrėti, tai aš uždegiau jam žvakę šalia lovos ir dabar, kaip visi gyventojai parėjo namon, lipsiu ant viršaus ir skaitysiu psalmes. *Jons.*

„Raudonoji Knyga“.

Pabaigoje Lapkričio 1789 m. rustus ir Dievo baimingas jansenistas Camus pranešė „Tautiškam Susirinkimui“, kad yra paslėptas surašas, vadinamas „Raudonoja Knyga“, kuriame surašyti tautiški turtai, išmėtyti karališko dvaro.

Pakeldamas tą klausymą „Tautiškame Susirinkime“ Camus norėjo tuo parodyti dvaro išlaidumą ir sumažinti jį ant tolymesnio laiko. Bet tas dalykas padarė kur-kas baisesnį įspūdį, nei jis tikėjosi, ir buvo svarbia priežastis sugriovimui monarchijos. Ant Camus'o užmanymo „Tautiškas Susirinkimas“ paskyrė apgarsit pravardes visų tų, kurie ėmė algas nuo dvaro, ir tam tikslui atspausdinti „Raudonąją Knygą“. Tasai užmanymas baisiai išgąsdino finansų ministerį Necker'į, kurisai gerai žinojo „Raudonosios Knygos“ paslaptis, ir patikrino finansistų skyrių „Tautiško Susirinkimo“, kad pajolinga yra skelbti tokią daugybę bjaurių apsiėjimų. Ministeris ir skyrius paskyrė kaip galint tą klausymą sugaišinti; bet jiems nepasisekė, nes Camus netylėjo. Dvaro melagystės, skelbtos sulaikymui atspausdinimo tos knygos, peridavo dagi sveiko proto rubežius; nesigėdėjo sakyti „Susirinkimui“ nė tokios melagystės, buk atspausdinimas „Raudonosios Knygos“ negalimas daigtas, nėra spaudos kaštai turėsią išnešti 1,280 tukstančių livrų. „Tautiškas Susirinkimas“ atsakė ant to išsukimo, priimdamas vieno spaustuvininko užmauną, kurisai apsiėmė atspausdinti tą knygą savo kaštu. Necker'is nežinojo, ką čia daryti; ir į to vietą ką išleidyto, Raudonosios Knygos“ sumažinti pakilusią ne-

apykantą, parodant, kad yra joje keli išdavimai teisingai reikalingi del karalystės, savo slėpimu da labiau didino paniką. Syki jisai sakė, kad toji nelaiminga knyga yra karaliaus rankose, kitą syki —, kad pons ministeris netur kada tuo dalyku užsiimti; kartais kalbėjo, kad p. ministeris serga ir pertai negali priimti p. Camus'o. Standus jansenistas nenorėjo apsilieisti, o kada jau neteko kantrybės, 5. Kovo 1790 m. padavė skundą ant ministerio į „Tautišką Susirinkimą“. Pertai „Susirinkimas“ rusčiai paliepė ministeriui išduoti „Raudonąją Knygą“. Da 10 dienų užvilko Necker'is, ir tik 15. Kovo atidavė Konventui tą knygą, kurios apdarai iš raudono safiano turėjo savyje tiek bjaurių paslapčių. Bjauriausias gi turėjo ir ilgiaus likti da nežinomos. Liudvikas XVI. atidavė knygą tik ant tų sąlygų, kad tų lapų, kurie apima slapčiausias Liudviko XV. išlaidas, netaps garsita. Sutiko ant noro auuko, kuris tokiu budu norėjo pridengti liudną raudontą Liudviko XV. ir atsakančius lapus užlipdė raudonu raišteliu.

Visa knyga turėjo 222 puslapiu, iš kurių 10 pirmutinių buvo pripildyti išlaidomis laikų ponavojimo Liudviko XV., kitos 32 išlaidos laiko Liudviko XVI., o likusieji neužrašyti. Pirmose Balandžio dienos knyga buvo jau atspausdita, o iš jos lapų perėjo per visą Prancuziją, griausmas, pranešas artinantis vėsulą.

— Ant galo turime „Raudonąją Knygą“ — sako Kamil Desmoulin revoliucioniškame laikraestyje, kurį pats leido. — Komisija, užsiimanti finansais, nulupo ant galo 7 pečetis, kurie laikė uždare knygą.

Dabar visi pamatys tavo šašus, senoji vyriausybe (ancien regime), o ant pečių gėdos ženklą, kurį užsipelnei.

Da aitriaus išsireiškė rustus Joustalot, vienas iš gabiausių ir teisiausių ano laiko žmonių: „paskutiniuose metuose, karaliavimo Liudviko XV. ir laike Liudviko XVI. vargas Prancuzijos gyventojų augo kasdien. Miestuose beprotiškas puikumas vienų negalėjo uždengti vargo kitų. Ukininkai gyveną arti miesto buvo užkrėsti iš ten kylančia paleistuvyste, o jų godumas ant turto negalėjo jau eiti drauge su meile darbo. Giliaus, provincijoje gyveno ukininkai suirusiose grinciuokėse, apsidangstę skudurais, o mintą juoda duona, šaknimis ir vandeniu. Po ukininkų blogiausias padėjimas buvo kareivių. Svarbiausia priežastis to vargo yra manija išlaidumo karališko dvaro, kur Julijos ir Mesalinos ginčijasi su Kliudijais ir Neronais apie palmą pirmystės paleistuvystėje. Skaitykite gi Raudonąją Knygą.“

Teisybę pasakius, suma slaptų išlaidų, užrašytų „Raudonojoje Knygoje“, pati per savę buvo nelabai didelė. Iš viso nuo 1779 iki 1786 m. išnešė 227 milijonus 985 tukstančius 517 livrų, o buvo ten užrašyti tuli išdavimai ant karalystės reikalų. Visatinas pasipiktinimas pakilo iš atradimo: ant ko, kaip ir kokiems žmonėms mėtė pinigų, dagi laikuose „doro“ ir „teisus“ Liudviko XVI. Du Karaliaus broliai gr. Provence ir gr. Artois ėmė drauge nuo karalystės, turbut, tik už savo karališką kiltį, kasmetai pensijos 8,290,000 livrų. Bet to negana. Pagal užrašus Raudonosios Knygos, laike trumpo ministeriavimo Calonne gr. Artois paėmė, kaip pridėčką dar 14,550,000 livrų ant išmokėjimo skolų, padarytų per paleistuvystę. Finansų ministeris Calonne parodė karaliui tą pridėčką per butinai reikalingą užtikrinimui „dvasios ramumą“ kunigaikščio, o ramumas dvasios teip augštos ypatos buvo nebrangiai apmokėtas . . . 14 milijonų, išluptų iš alkanų ir nuskurusių žmonių. „Filozopas“ tiktai „savo moksliskais tyrinėjimais užsiėmęs“, grovas

Provence, pasikakino tuo pačiu laiku ne daugiau kaip 13,814,000 l. pridėjo.

Teipgi labai brangiai apmokėdavo kas sykis gyvenventojai kiekvienas gimdytuves kokios nors kunigaikštienės. Už darbą pagimdymo kunigaikščio Berry grovienė Artois paėmė 24,078 l., o į 7 metus vėliaus prie panašaus atsitikimo gavo 24,000 l., o tarp to įėjo į jos kasą dar 24,07 livrai po vardu „dovanų“.

Rubrikoje „dovanos ir gratifikacijos“ buvo ypatingai dyvinos išlaidos Teip ponui de Croismard duota 50,000 l., „idant padaryti galima nusipirkimą dvaro Voisins“. Generolui-leitenantui palicijos „ant išmokėjimo skolų“ 200,000 l. Grovienei Albany, nes buvo pati kunigaikščio Eduardo, karaliaus Stuardo, 60,000 l. kas-metai. Kunigaikščiui de Polignac dovanų 1.200,000 „ant nusipirkimo dvarų“. Tas pats ponas ėmė iki smert algos po 120,000 kas-metai, o tuli jo giminės šanariai ėmė visokių pensijų iki 700,000.

Sumos, kurias išduodavo ant pensijų buvo nišpasakytos! Kunigaikščiai kraujo, nors turėjo daugybę dvarų ir turtų, nesidrovėjo imti kasmetines pensijas po 2,500,000 l. Tulas pons Desgalois de la Tour turėjo 3 pensijas, išnešančias kruvoje 22,020 livrų. Pirmąją ėmė kaip „pirmas prezidentas ir intendantas“, antrą — kaip „intendantas ir pirmas prezidentas“, trečią „del tos pačios priežasties“. Markyzas d'Antichamp turėjo 4 pensijas; vieną „už gerus darbus, kuriuos atliko del karalystės jo a. a. tėvas“, kitą „del to-pat“, trečią „del tos pačios priežasties“, ketvirtą „del tos pačios progos“. Tulas vokiškas kunigaikštis turėjo teipgi 4 pensijas: pirmąją kaip „dovaną už užsitarnavimą kaip pulkininkas“, antrą „dovaną už užsitarnavimą kaip pulkininkas“, trečią „dovaną už užsitarnavimą kaip pulkininkas“, ketvirtą „dovaną už užsitarnavimą kaip pulkininkas“. Ponui Zoly de Fleury davė komitetas pensiją po 17,000 užtai, „kad savo vietą suni užleido“. Kirpėjas (frizierius) Ducrot turėjo iki smert pensiją po 700 l. „nes šukavo kunigaikščiutę gr. Artois“, kuri numirė dar plaukams nedygus. Buvo tokių, kaip ve markyzas de la Force, kurie jau seniai buvo numirę, o stebuklingu budu dar vis pensijas tebeėmė. Su koku begėdiškumu darė ministeriai viską ant naudos savo šeimynų, parodys paveikslas maršalo ir karės ministerio Segur'o. Nors karalius buvo jį visokiomis malonėmis apipylęs, nors turėjo pavelyjimą imti pensijas ant 10 apicieru iš savo šeimynos, iš kurių 4, kaip paskui pasirodė, buvo moterimis, nežiurint ant to turėjo drąsą išprašyti nuo karaliaus kunigaikštystę, 60,000 pensijos, 15,000 pensijos del savo vaikų ir nemažai pinigų ant skolų išmokėjimo.

Teip tai elgėsi su žmonių turtais laike „teisus“ ir „astankingo“ (?) Liudviko XVI. Prie to pridėkime dar baisias sumas, išduotas karalienės Marijos Antaninos, ant savo išdykiojimų, ant visokių mados niekniekių ir ant dovanų savo draugėms ir kitus mažmožius.

Žinoma, kad neiškentė neužmetę akies už raudonosios juostelės, kurią originale „Raudonosios Knygos“ buvo užkljuotos išlaidos Liudviko XV. Štai paveikslėlis nuodų, kuris iš-ten išėjo. Kada Dubarry buvo iškilmingai įvesta į Versalių, kaip vyriausia gulovė, atsirado tula poni Katrė de Béazu, idant prie to iškilmingo įvedimo buti „krikštų motina“, kaip tada vadino, ir gavo už tą pilną gėdos tarnystą 20,000 l.

Ir dar stebisi, kad žmonės, pamatę tokias bjaurības, labai iširdo. Terrorizmas ir pjovynės tarp 1792—1794 m. surašė kruviną komentarių į „Raudonąją Knygą“ iš 1790 m.

Draugaitis.

Kritika ir biblijografija.

Plunksnos abrozėliai. Anegdota, išsitarimai ir patarlės iš gyvenimo senovės Grekonų bei Rymijonų. Abi išleido Ramojus.

Plunksnos abrozėliai tai surinkimas trumpų apysakėlių yvairių rašytojų, gražiai lietuviškai išverstų. Reikia pripažinti, kad išrinkimas apysakėlių neprastai atliktas; viskas, kas jose yra, turi siokią ar tokią vertę, nieko negalima labai išpeikti. Silpniausia iš visų yra versta iš angliško (autorius rašo: iš „engloniško“) apysakėlė Davis'o „Sudrutink ugnį“, kurioje aprašyta, kaip trukis buvo išgelbėtas nuo susikulimo, tik dėka šaltam kraujui mašinisto. Toliaus eina. versta iš lenkiško apysaka Senkevyčiaus „Žibintierninkas“, kurioje parodytas lenkas Skovinskas, matęs daug svieto, iš daugelio pečių, anot tos pasakos, duoną valges ir patekęs ant galo „žibintierninku“ ant Ėspinvalio „žibintierio“. Ten bebudamas, jis gavo poemą Mickevyčiaus „Pan Tadeusz“ ir, perskaitęs pradžia jos, staiga pajuto tokią tėvynės išsilgą, kad viską užmiršo ir užmigo apie tolymą tėvynę besvajodamas. Apysaka baigiasi ant to, kad jis už neuždeginą tą naktį „žibintieriaus“ nuo vietos atstatytas kelio vel tolyn per svietą. Iš-viso imant, apysakėlė neturi nėkokios vertės, nors rašyta teip garsaus šandien' Senkevyčiaus. Be abejos Senkevyčius turi didelį talentą ir vertė jo kaip rašytojaus butų labai didelė, kad jisai butų pasiskyręs kitokią linkmę, kad nevertotų savo talento ant atgaivinimo šlektiškų tradicijų ir pakėlimo Lenkuose šlektiškos-burzuaziškos meilės tėvynės. Del to jis ir parašė savo paskutinius didelius veikalus, už kuriuos įgijo didelę garbę tarp Lenkų. Bet raštai tie neturi didelės vertės ir rašytojaus garbė, paremta ant tų raštų, ne ką tepergyvens savo autorių. Daug didesnę vertę turi jo smulkesniejie veikalai, nes aprašo prakilnesnius dalykus, labiau pritinkančius gėdynės dvasiai ir labiau vertus aprašymo. Patalpitoje „abrozėliuose“ apysakoje keičiausias gantos aprašymas, nes teip staigus pakilimas meilės tėvynės lenkiškame originale nevisai sutaria su prigimčia, o lietuviškame vertime ir visai negalimas išrodo, del to, kad vertimas pradžios Mickevyčiaus poemos, kuri turėtų pakelti tą meilę, gali, pagal manę, tik nesmagų išpudį padaryti, teip jis yra netikęs.

Toliaus rasite „abrozėliuose“ apysaką „Trys maldos“ versta iš chorvatiško, o rašyta Harambašico. Pastatojoje maldą kudikio, pamačiusio savo motiną pašarvotą; maldą jaunikaičio pirmą nekaltą meilę savo širdy pajutusiai, ir maldą vyro kareivio, tarnaujancio savo tėvynės kankitojams, maldą, idant Dievas tėvynę jo nuo kankiotojų išgelbėtų. Autoriui tos apysakos galima tik tiek užmesti, kad trečioji malda visai nereikalinga. Jeigu pritinka melstis kudikiui motinai numirus arba jaunikaičiui pirmą meilę pajutęs, tai vyru, norinčiam tėvynę išgelbėti, visai nepritinka teip daryti; čion ne malda, tik darbas ir pasišventimas reikalinga.

Teip-pat iš chorvatiško versti ir patalpiti minėtoje knygelėje trumpi straipsniai Mažuraničio irgi su grynai patriotiška pakraipa. Tie straipsniai labai gerai parašyti. „Varpo“ skaitytojams jie jau pažystami, nėra jie buvo talpiti musų laikraštyje. Didesnę vertę turi apysaka „Alenutė“ nežinomo autoriaus. Išpleikstas joje iš vienos pusės pasišventimas jaunos Alenutės, matyti dvarponio dukters, kuris nuvedė ją tarp sergančių kolera ligonių, idant drauge su daktaru teiktų jiems galimą pagelbą; iš kitos pusės žmonių fanatizmas ir fatalizmas, kylas iš blogai suprasto

tikėjimo. Nors dalinimą vaistų atlieka daugelis dvarponių pačių, tačiau jos daro tai per tuštumą, del laiko praleidimo, o tankiausia del lengvo garbės įgijimo. Alenutė daro tai, tarytum, iš tikros širdies; iš tikros širdies nori gelbėti nelaimingus ir kovoti prieš tamsybę, kuri teip aiškiai pasirodė pasielgime apsirgusio kudikio motinos, kuri stebėjosi ir niat ėmė žegnotis, kada daktaras pasakė jai, kad šventitas obuolys kenkia jos sergančiam kolera kudikiui. Prieš tokį blogą supratimą tikėjimo sunku kovoti, nes ant nelaimės tie, kurie apie išnaikinimą tokių prietarų rupitės privalytu, netik ką nenaikina jų, bet dar gaivina, patys gydant ligonius ekzortų skaitymais, šventu vandeniu ir kitais panašiais vaistais. Alenutė, gerai pažįdama žmones, kaip geriausia vaistą nuo to visko, norėtų, jei tai galima būtų, „visus nemokančius skaityti surinkti į vieną didelę triobą ir tenai juos mokėti, mokėti, mokėti.“ Ir šventa teisybė sako, kad jeigu žmonės apskritai pažitų mokslo vertę, tad garbėje laikytų ir medicinos mokslą ir nepavestų savo sveikatos nė homeopatams, nė kneipistams, nė kitiems šarlatanams, tik vyrams tam tikrą mokslą išėjusiems, kaip neduoda šiandien rubų kurpiams siuti, o neša juosiuos pas siuvėją. Baigdamas kalbą apie tą apysaką, turiu pridurti, kad jį palieka labai simpatiška įspudį. Nemenkesnę vertę turi „Bernas“, apysaka Ōstojos, Lenkų raštininkės. Tai labai simpatiška rašytoja. Nerašo ji didelių tomų, pertai ir nenuobodi, kaip kartais esti nuobodi kita gera raštininkė Orszeszko. Jos apysakų turinys visados rimtas, nes rusčiai žiuri ant svieto, nes neplauko paviršium gyvenimo, nes nejieško pigių įspudžių, kaip tai tankiausia daro Rodzevičiūtė; ji, kaip ir Konopnickė, nusileido į gilumą gyvenimo, pamatė ten nužemjitus, prastus ir nelaimingus, — pamyľėjo juos, aprašo jų gyvenimą ir drauge su jais vargsta jų vargą. Minėtoje apysakoje aprašo vargą miesto liuosinik, kurisai vargsta del to, kad norėdamas dirbti darbo niekur negauna; miršta jis gavęs darbą jo spēkas pereinantį. Parsisamdęs partepijoną padėti išnešti, puola po jo sunkumu, partepijonas perskelia jam galvą, ir užbaigia jis savo vargingą gyvenimą numiręs ligonbutyje.

Tokios apysakos turi didelę vertę. Skaitytojas ją perskaitęs pamisľis sau, kiek tai tame pat mieste yra tokių, kurie nežino kur dėti pinigus, įgytus be jokio darbo, kada kiti, norėdami dirbti, jo gauti negali, ir nenorėdamas ims misľiti apie tai, del ko tai teip yra, ims misľiti apie išrišimą to klausymo. Tokios misľys gali jį ant tikro kelio atvesti.

Tiek galima pasakyti apie tą knygelę, kurią išleistojas teip dyvinai „Plunksnos abrozėliais“ pavadino; ji verta prasiplatinimo, nors abejotina, ar ji atras daug skaitytojų, nes žemesniejai nesupras, o tarp inteligentų nedaug tegal pasklisti.

Apie „Anegdotus“ nėra ką daug kalbėti. Iš patalpītų ten anegdotų, ištaramų ir patarlių tik keletas tur dėl mus' siokia-tokia vertę, daugumas neturi-gi jokios. Kam išleido Ramojus tą knygelę, sunku suprasti. Istoriskos vertės ji neturi, nes, apart grynų vardų garsiųjų senovės vyrų, daugiau ten nieko nėra; necharakterizuoja tie anegdotai nė aprašomų vyrų nė jų gadynės. Pamokinančio (didaktiško) jose ir-gi nieko nerasi: nes kas, buvo gera ir naudinga ano laiko žmonėms, mums gali būti pikta ir pragaištinga; arba ką galėjo daryti senovėje, tas pas mus grynai negalimas. Estetiškos vertės ji teipogi neturi. Žodžiu sakant, nors nieko peiktino nėra toje knygelėje, bet išleista ji visai

be reikalo; nauda iš jos neapmokės darbo nė pinigų išleistojaus ant jos padėtu.

Nusidavimai iš burų maistų Vokietijoje ir Amžiaus galas Poponsko Pyloto. Abi knygelės išleistos kaštais „švento Dzdoriaus draugystės.“

Siekis pirmutinės knygelės — parodyti, kaip Vokietijos sodiečiai XVI šimtetyje, priversti politiškais, ekonomiškais ir dvasiškais prispaudimas, pakilo prieš savo kankitujus, ką norėjo pasiekti ir kaip, dvasiškų ir svietiskų ponų pergalėti, vėl turėjo senamjame varge pasilikti. Toki aprašymai yra labai reikalingi. Iš vienos pusės sodiečiai iš jos pamatys, kad žmonės ir pirmiaus yra misľiję apie savo buvio pagerinimą, kad norėjo žmonėmis buti; iš kitos pusės apšviestiesniejai galės pamatyti, kad žemesnėji luoma nėra tai mėsa armotoms, kaip daugelis šiandien mėgsta garsiti, kad neyra tai vandalai, nuo kurių barbarišku rankų pražus šiandieninė draugija ir visa civilizacija. Iš tos knygelės pasitikrįs, kad ir XVI. amžiaus žemiausioji luoma pakilus nešė papartį laisvės ir progreso. Teip-pat einasi ir šiandien. Šiandien buržuazija laiko savę per vienintelį draugijos ramstį ir nesiotoją civilizacijos, o tuo-tarpu jau galutinai dvasiškai ir doriškai byzta, drasiai vadina vandalais žemesniają (trečiają) luomą, kuri pagal teisybę viena tik ir tegali išgelbėti nuo pražuvimo civilizaciją, sugriovusi šių dienų buržuazišką draugiją, kuri viena yra nešiotoją progreso, kuri yra didžiausią priešininkę vergystės ir barbariškumo, ant kurių remiasi buržuazai. Tokias mislis turi pakelti minėtoji knygelė, tik ne visi galės ją priderinčiai suprasti, ne visi žinos, ką norėjo pasakyti autorius jajā surašęs, nes surašyta ji gana sansai, gryni tik faktai joje tepatalpiti. Autoriui vertėjo del paaiškinimo arba išangą parašyti, arba patį aprašymą teip išversti, idant ir mažai teapšviestam skaitytojui jo siekis būtų aiškus, idant kiekvieno širdy' pakiltų simpatija prieš tuos kariautojus už tiesą ir laisvę, — to autorius be-reikalo nepadarė. Iš literališkos pusės tik tiek tegali pasakyti, kad vietomis kalba sunkoka, gal buti del to, kad autorius perdaug vardų patalpino, kurie nekarta lietuviams ir labai sunku ištarti. Be to ant pirmojo lapo ištarme „istoriškas pažvilgys į padėjimą to laiko prastų žmonių išlygas“ žodis „išlygas“ visai nereikalingas; tai tur-but korektos klaida, o ne autoriaus. Iš-viso toji knygelė verta išsiplatinimo.

Visai kitaip išrodo antroji knygutė. Autorius „Poponsko Pyloto“, matyt, nepripažįsta tos paprastos tiesos, kad kiekvienas darbas turi turėti kokį nors siekį, ar medegišką ar estetišką ar kitą kokį. Paklauskite autoriaus, ko jis norėjo plunksną ir popierą ant tos knygutės parašymo darydamas; be abejos tik pasikasys pakaušį ir neatsakys nieko. Skaitytojas, perskaitęs tą knygutę, teipogi grynai nežinos ką pamisľiti, o jei pamisľis ką, tai tik tiek, kad be-reikalo laiką ant jos skaitymo praleido. Štai turinys tos knygelės. Autorius atvijo „Poponskajį Pylotą“ į prancuzijos miestelį Vieną, kur jį palaikė kelias dienas pas draugą Albinų, dusyk pravirgindinęs, liepė papasakoti Albinui apie nužudymą Kristaus, paskui nušokdino jį nuo kalno į upelį ir numarino. Matyt, autorius norėjo pagąsdinti skaitytojus, kad, amžin' Dieve, nedrįstų „Poponsko Pyloto“ pėdomis eiti, nes paskui turės numirti. Tai visai ne juokas. Pats „Poponskas Pylotas“ ant paskutinio 23 puslapio minėtos knygutės sako savo tarnui, kad visi, kurie prie smerties Nazarensko prigulėjo, turėjo numirti. Numirė Herodas ir Kaipošius, turėjo numirti ir Tyberas, o autorius analiogijos dėlei ant to paties puslapio ir Pylotą numarino.

Čion aš atsimenu dar vieną rašytoją, kursai, radęs kito parašyta, kad Gurka, dabartinis Varšavos general-gubernatorius, sunkiai apsirgo, neiškentė neprirašęs, kad „visiems kraugeriams teip atsieina“ — suprask sirgti ir mirti. Man rodos, kad abu juodu klysta, kaip autorius knygutės, teip ir autorius minėto priedo, nes jeigu liga ir smertis yra tiktai bausmė už kraugerystę, tai Pylotas ir Gurka turi daug šansu nesirgti ir dagi nemirti. Gurka ir Pylotas negerai darė ne tiek per savo kraugerystę, kaip per silpnumą, nes aplinkybių priversti buvo, o Gurka da ir savo pačios (ta tai verta ligų ir smerties!). Kaip matyti iš minėtos knygelės, Pylotas nieko neturėjo prieš Kristų ir pats iš savęs niekadus butų jį nukryžiuvojęs, kad ne aplinkybės. Jis atvažiavo (pagal jo paties pasaką) į Judėją su maža saujele Rymo kariumenės, o žydai baisiai nekentė savo pergalėtojų, ir Pylotas nuolatai turėjo bijotis maišto. Maištui proga Kristus galėjo buti. Žydai apsudėjo jį ant smerties, reikėjo tik dekretą duoti, užtvirtinti Pylotui, kaip auščiausiajai valdžiai. Įsivaizdinkite Pyloto padėjimą; nepavelys — be abejos pakils maištas, ir maištininkai pirmiausia jam, Pylotui, padarys galą. Žinoma, jis išrado per geresnį daigtą paaukauti Kristų, į kurio dievškumą jis neįtikėjo, o laikė jį per paprastą žydą. Už ką čia tą žmogų teip bausti? Teisybę pasakius, Pylotas blogai padarė, nekaltą Kristų nukryžiuoti paveldamas, bet ar vertėjo jį už tai ir į „credo“ patalpinti ir tokias knygutės apie jį rašinėti. Man rodos, kad visai nereikia. Tiek apie turinį. Pasidžiaugkime dabar kalba autoriaus „Poponsko Pyloto“. Turbut del to, kad apie žydų valdoną rašo, autorius ir lietuvišką kalbą stengiasi į žargoną paversti. Kitai aš negaliu sau išaiškinti vartojimo tokių žodžių, kaip „išspaudė spetnu pozgordas“, „mažu žydus mardavojei“ ant 4 puslapio, — „smutnus atsitikimus“ „smutkas“ „valnystas“ „pašlužnams“ ant 14 pusl., — „glauna švente“ ant 16 pusl. arba „pasijovyjo stebuklingi ženklai“ ant 19 pusl. Be-to yra ten da sakinių, kurių kiekai negalima suprasti: teip ant ketvirto puslapio yra sakinyš „Nesibijau aš jo (t. y. vyno) įpratęs aš į ongaddas, tai yra galiks bahusas“. Ant visokių baisybių jautriausi ir labiausia i jas itiki prasti žmonės; pro juos, tur-but, rašė autorius tą knygelę ir tyčia paliko be paaiškinimo tokius žodžius, kaip: „nešė ant lektikos“ arba „sandelius tepaduoda“; ir gerai padarė, skaitytojai pamislis, kad tai už nukryžiuojimą Kristaus jis turi gulėti ant „lektikos“ ir avėti „sandelius“, teip kaip kitkart eretikus i lovius vinių prikaltus guldydavo arba kojas i karštus geležinius batus apaudavo; kas nežino, visaip gali pamisliti.

Aš-gi mislinu, kad gerbtinas autorius ant pikto mūsų žmonėms padirbdino tąją knygutę, o „Dzidoriaus“ draugystė“, ką butų verčiaus įmetusi i pakurą pinigų, — ant jos išleisdimo atidavė. O mislyju aš teip štai del ko. Kaip žinoma, daugelis mūsų žmonių neyra da prie skaitymo pripratę. Jeigu toks paims ir perskaitys gerą ir naudingą knygutę, tai mielai ims ir daugiau skaityti; bet jeigu pateks jam knygutė apie „Poponską Pylotą“, tai perskaitęs ją jis nuspujauš tik, ir jau daugiau né su pyragu jį prie skaitymo neprivilios.

Sapnų knygeles. Kaštu „švento Dzidoriaus“ draugystės.

Tokių niekų nevertėtų né minėti, kad nebutų jie išleisti tos pačios šv. Dzidoriaus draugystės, kuri išleido aprašymą „burų maišto Vokietijoje“ ir apie „Poponską Pylotą“. Nežinau, ar iš tikro yra tai

draugystė, ar tik viena žmogysta slepiasi po „draugystės“ vardu; įstabu tai, kad teip nepanašios pagal savo vertę knygutės išieina po viena firma.

Pirklystėje paprastai teip yra, kad viens pirkliauja važiodamas smalą, kits kailių raugą (sako, geras vaistas nuo gumbo), trečias pieną ir t. t. Pas mus visai kitokis paprotys pakilo. Pas mus tas pats važinėdamas šinkuoja ir smalą, ir kailių raugą ir pieną, o tuli nelaiko per reikalą né atskiras bačkas kiekvienam daigtui įsitaisyti, viską i vieną bačką supylę šinkuoja. Dzidoriaus draugystei už tai, ką kiekvieną daiktą atskiriam išleido, pagyra priguli. Nori smalos — pirk „sapnų knygeles“, nori kailių raugo — pirk „Poponską Pylotą“; nori pieno — pirk „burų maištus Vokietijoje“. Bent jau tavoras grynas; žmogus, užsimanęs kailių raugu pasivašinti, neprivalai bereikalo ir pieną gerti.

„Mieli broliai“, sako išleistojas pratarėje „del jusu vygados“ jis padirbdinęs tasias knygeles, žinoma, tikėdamasi, kad mieliejeje broliai noriai kibs ant jo meškerės, nesigailės grašių, pirks jo knygelę ir palopys gerai išleistojaus kišenių.

Mieliejeje broliai, pagal manę, butų dideli nšmanėliai, kad klausytų savo mielo brolio, sapnų knygelės išleistojaus, kad pirktų jo knygelę ir tuo pamasintų jį ir kitus dvasiškos smalos šinkuotojus toliaus savo amata varyti. Jei nepirks, išnyks smalininkai, o jei pirks, tai né ši mano kritika nieko nepadarys; išleistojas, matydamas gerą viningę, išduos tuojaus ir antrą laidą sapnų knygelės ir da su platesne pratarme. Parašys: „Mieliausi broliai! greitai išpirkdami mano sapnų knygelę, aiškiai parodėte, kad smalą lygiai reikalinga jusų dvasiai, kaip ir jusų ratams. Pirmą bačką išsinkavęs, skubinu antrą leisti jums, mano pupelės, ant naudos ir vygados“. O išparodymui svarbumo sapnų pridės da kelis argumentus. O sapnai pagal jį turi didelę svarbą. Vilnius, girdi, tik ačiui sapnui pakilo, Žydai ir Egiptas tik ačiui Faracno sapnui badu neišmirė; o ir Ciceronas teipogi gražų sapną papasakojęs. Nemažesnę svarbą turi ir mano pernykštis sapnas. Jo pratarėje da nėra. Pernai, sykį eidamas gulti, mislyjau apie tai, kaip mūsų žmones prie skaitymo pripratinti; bemislydamas užmigau ir sapnavau tą ypatingąjį sapną. Tarytum kaime, tarytum mažam miestelyje išgirdau keletą žmonių apie auksą bekalbant ir kiekvienas iš jų labai geidė kur-nors bent truputį jojo igyti. Teip bekalbėdami jie pamatė netoli geltoną kruvelę, ir tuojaus visi, gerai išveizdos aukso nepažidami, puolėsi prie tos kruvelės. Aš mačiau, kad tai ne auksas ir émiau juos šaukti, bet jie nenugirdo ir pribėgę tuojaus keli pirštus prie kruvelės prikišo; o ten, mat, buvo mėšlo ir tai da minkšto mėšlo kruvelė. Tie, kurie labiausia pirštus i mėšlą sukišo, iš pasibjaurėjimo émė vėmti, ir visi atsižadėjo noro aukso įjieskti. Kam jis veratas, kad ir tokia bjaurybė i jį panaši yra. Pabūdęs nežinojau, kaip tą sapną išaiškinti, ir nežinojau, pakolaik sapnų knygelės nepamačiau. Kas pasirodė? Pasirodė, kad i 9 dienas po tam sapnui išėjo iš spaudos sapnų knygelės, išleistos „šv. Dzidoriaus dr.“. Be abejos ta mėšlo kruvutė, i auksą panaši, reiškia sapnų knygelę, kurią ligšiolai jau ne viens iš mūsų žmonių, dvasiško aukso bejieskodami, émė skaityti ir rado joje mėšlą vietoje aukso. Šis mano sapnas turi teipogi didelę vertę, pertai aš labai velyju išleistojui antroje laidoje sapnų knygelės ir jį greta su Cicerono pasaka pratarėje patalpinti.

Draugaitis.

S. Metelkaitis

Gražus pamokinimai. Išleido Giedris.

Toji knygutė, inatoma, vaikams paskirta, susideda iš trijų pamokinimų. Pirmamjame mokina, kad visados reikia sakyti teisybę, paskutiniame (trečiame nuo pradžios), kad nereikia įkiriama būti, o vidurinyje, kuris tur-but netyčia į tą vaikų knygelę pakliuvo, mokina tetą Redžinaldo, seną mergą, kad nevisada ir ne kiekvieną „vargšeli kudiķi“ geriaus atimti nuo giminių ir atiduoti į bendrus prieglaudos namus, kad „jeigu kudiķis turi artymus gimines, kurie jį myli, kurie laiko sav per laimę išauginti jį krikščioniškai, niekas tegul neima jo nuo tų artymų“. Kam pakliuvo tas pamokinimas į vaikų knygelę, sunku suprasti; matyt, išleistas mena, kad viskas, kur kalbama apie vaikus, vaikams ir tinka.

Pas mus pasisekimą gali turėti tik pamokinimai prie kaimo vaikų pritaikyti, nes lietuviškas inteligentų ir paprastai miesto gyventojų šeimynas galima da ant pirštų suskaičyti. P. Giedris ant to nepaiso; išleistieji pamokinimai tik miesto gyventojams tinka, nes aprašo miesto gyvenimą, nes kalba apie važiavimą į vasariškus namus už miesto, apie visotinus prieglaudos namus. Kaimo ne tik vaikai, bet ir užaugę žmonės nesupras, kas per vieni tie vasariški namai ar visotinos prieglaudos namai.

Ypatingas vaikas paimtas paskutiniame pamokime. Įkirusis Petrukas, 12 metų vaikas, išklauses mokytojaus pamokslą, tuojaus paskyrė neįkiri būti ir stačiai pasakė „aš noriu pradėti naują gyvenimą“. Musų moters, išgirdusios teip kalbant 12 metų vaiką, tik atsidustų ir pasakytų, kad jis neaugs, nes ant savo metų pergudrus, — ir teisybę pasakytų. Mokytojas tų gudriųjų vaikų teipogi nepaprastas. Sakydamas 12 metų vaikams pamokslą apie naudą gero vardo, tarpu argumentų priveda ir tai, kad tasai, kuris turi gerą vardą, greičiaus gali gauti geresnę vietą, nes „pirm vis ko jo busiamasis viršininkas paklaus jo, kokio jis pasielgimo ir ar turi jis gerą vardą“. Toks pamokinimas labai neteisingas, o da labiaus pragaištingas. Neteisingas del to, kad šandien toksai, kuris turi tikrai gerą vardą, ne tik negaus jokios vietos, bet bus da ir persekiojamas; nes vyriausybės ir jos viršininkų dora dažnai su musų dora visai nesutinka; kas pagal mus yra dora ir pagirtina vyriausybė daug-kart laiko per negerą ir koros vertą, atbulai ką jį giria, mes peikiame. O pragaištingas toks pamokinimas štai del ko. Jeigu autorius, nė žodžio apie skirtumą pažvalgos ant doros nepasakęs, tiesiog mokina savo jaunus klausytojus, atėjus laikui rūpintis patikti savo viršininkams, nes už tai gaus gerą vietą — tuo-pat pripažįsta per gerą vyriausybės pasielgimą ir liepia prie jos pažvalgų taikintis. Pagal manę tai yra ne „gražus pamokinimas“, bet stačiai sėjimas demoralizacijos. Šandien ir teip per daug yra tokių, kurie del geros vietos, visko išsižada, idant tik viršininkams patiktu.

Be-to, išleistojui tos knygutės galima užmesti dar tulą neatvirumą. Antrąjį pamokinimą išvertė iš angliško, o apie pirmąjį ir trečiąjį nieko nesako, nors pirmasis matomai iš gudiško išverstas; o išduoda vertėją parašas ant sidabrinės stiklinės. Vietoje Marė Zoriniūtė parašyta „Maria Zorina“. Netyčia išlindo yla iš maiščio ir išdavė išleistoja. Apskritai imant, knygutė, pagal manę, neturi ateities; o baigdamas kalbą apie tą knygelę, turiu pridurti, kad aš grynai nesuprantu, kodėl p. Giedris, ką beleidžia tokias netikusias pasakas, neišleido išvertęs kelias

Anderseno pasakas, kurios su tokiu pasisekimu išverstos kone į visas kalbas. *L. Motė Draugaitis.*

Pripažinimas premijos už geriausią Lietuvos elementorių.

Komitetas nusprendimui, kuris elementorius iš pristatytųjų konkursui yra geriausias ir vertas premijos, peržiūrėjęs visas jam atsiųstas abėcėles, apreiškia šituo straipsneliu Lietuvos visuomenei, juog iš visų pristatytųjų konkursui elementorių jis išrinko abėcėlę su antrašu: „*Naujas elementorius, vaikams dovanėlė. Parašė A-is-B.*“

Komiteto sanariai, sprenddami apie gerumą elementorių, statė iš savo pusės šituos reikalavimus:

1) Elementorius turi išmokint *skaičyti* knygas ir raštą; kitokiam tikslui, kaip antai išmokinimui rašyti, turi būt ir kitos tam tikros knygos.

2) Musų vaikus mokina daugiausiai patys tėvai, prasti žmonės, todėl grynai elementoriškoje dalyje, t. y. sudėjime žodžių iš jų dalelių negalima pilnai pasinaudoti iš naujausiųjų mokymo metodų, kurie gali būt suprantami ir prieinami tiktai apšviestiesiems tėvams arba tam tikriems mokinėjams. Del šitos priežasties musų elementorius turi būt teip sustatytas, idant galima būtų mokinti, prisitūrint visokių, kokių kas nori, metodų mokimui.

3) Šioks ar toks mokymas vaikų yra labai tankiai jiems patiems negeistinas. Idant toji priežastis ko mažiausiai trukdytų mokymą, reikia rūpintis, kad patsai elementorius savo išveidžėjimu ir turiniu kiek nors trauktų prie savęs vaikus. Užtai geras elementorius turi būt su gražiai padarytais ir vaikams suprantamais paveikslėliais, žodžiai ir sakineliai turi būt lengvi ir suprantami, atskiri pasiskaitymai negali būt ilgi, jie turi būt parašyti aiškiais ir trumpais sakiniiais; idant tų pasiskaitymų turinys vaikams būtų suprantamas, reikalinga, kad tokie pasiskaitymai primintų arba nors aiškintų vaikams jau žinomus ir girdėtus daiktus.

4) Elementorius turi būt parašytas visai paprasta, gryna, gyva musų kalba. Elementoriaus kalboje turi būt dar ko mažiausia provincializmų, t. y. žodžių ir sakinių, žinomų tiktai vienoje arba keliose musų krašto vietose.

5) Elementorius turi būt pigus, užtaigi negali būt labai didelis.

Šituos komiteto reikalavimus nuo paskiriamo musų vaikams dabartiniam Lietuvos padėjime elementoriaus geriausiai pakākina minėtoji p. A-is-B abėcėlė. Gerbiamas musų rašytojas, atlikdamas nelengvą savo darbą ir pakakindamas, kaip matyti iš paties elementoriaus, nurodytus reikalavimus, turėjosi tokios tvarkos, kokios reikalaujama šandien ir kitose šalise nuo paskiriamos žmonių vaikams abėcėlės. Autorius *nuosekliai* supažindo vaiką su visais balsais ir litaromis musų kalbės. Nuosekliai supažindydamas vaikutį su mokslu skaitymo, autorius duoda visuo-met prie žodžių ir tam tikrus sakinelius: a) pirmiausia eina trumpučiai, lengvai ištariami žodžiai iš dviejų skiemenų, trumpi sakineliai su vienskaitos akuzatyvu ir daugskaitos genityvu (nosinės balsės), žodžiai su dviem priebalsėm viduryje (daržas), minkštiniimas balsių žodžiuose (kelio, žirniai), žodžiai su dviem priebalsėm pradžioje (brolis); b) toliaus eina trijų skiemenų žodžiai pagal sunkumą jų ištarimo, straipsneliai iš kelių trumpūčių sakinių, sakiniai su participijais (nosinės balsės); c) keturių skiemenų žodžiai, maži sunkiai ištariami žodžiai (su kelioms priebalsėmis), žodžiai iš penkių ir daugiau skiemenų, vis su tam

tikrais mažais straipsneliais ir dainelėmis; d) nuo mažiausių straipsnelių autorių palengva pereina prie ilgesnių ir baigia juos vaikų pasaka ir straipsniu iš vaikų atsiminimų.

Prie galo elementoriaus yra litaros, randamos mūsų knygose svetimiems balsams išreikšti, surašas visų litarų, randamų visokiose Lietuvos knygose, ir skaitliai nuo vieno iki tūkstančių. Kadangi *visu* litarų negalima buvo surašyti pradžioje knygutės, — vaikai vis tiek nežinotų, ką jos reiškia mūsų kalboje (sulyg. e, é, ė — i, y, ĭ etc.). — todėl autorius surašė visas tas litaras, t. y. pačią „abėcėlę“ ant antrojo arba paskutinio apdarų puslapio; matyti, kad autorius norėjo pakąkinti kaip tuos, kurie norėtų matyti elementoriuje ant aiškios vietos ir „abėcėlę“, taip ir tuos, kurie, reikalaujanti moksle nuoseklumo, priešingi yra surašymui pradžioje elementoriaus pačios „abėcėlės“.

Visą knygutę puošia nemažas skaitlius paveikslėlių, suprantamų vaikams. Jei „Naują Elementorių“ puoš ir geras jo atspaudimas, tad Lietuvius šitas p. A.—iš B. darbas galės tuo tarpu visiškai pakąkinti.

Lieka mums pasakyti dar du mažmožiui, kuriuodu skiria mūsų išrinktąjį elementorių nuo kitų, išsisklaidžiusių tarp žmonių. Viena, Naujo Elementoriaus rašyba yra tokia, kokią šiandien vartoja „Ukininkas“ ir „Varpas“. Rašyba mūsų literatūroje, kaip žinoma, vartojama ne vienoda: tokia, kuri būtų visai gera ir geriausiai žinoma žmonėms, sunku buvo išrinkti ir mės apsisistojome tuo tarpu prie „Varpo“ ir „Ūk—o“ rašybos, išrasdami, kad šitoji rašyba, nors netobula, bet daug geresnė už rašybas, kitur vartojamas, ir jau gana plačiai žinoma. Antra, mūsų išrinktamjame elementoriuje nėra poterių, iš kurių lygšiolei būdavo sudėtas greitai visas elementorius. Tokiu būdu „N. Elementorius“ atskiria mokslą skaitymo nuo katechizmo, jis daro tat, kas kitur senei jau daroma be kokio pavojaus tikėjimo dalykams. Apie tą mūsų elementoriaus ypatybę, būtent apie išskyrimą iš abėcėlės katechizmo dalykų, komiteto sąnarys, kunigas Juoz. Mažietis šiteip rašo kitiems komiteto sąnariams: „Iš visų prisiųstųjų man pradžiamokslio pavyzdžių aš pripažįstu už geriausią „N. Elementorių“, kaipo labiausiai tikusių mokslo reikalavymams ir labiausiai pritaikytą prie pradedančių mokintis vaikų. Tasai elementorius skiriasi nuo vartoto lygšiolei mokinimo būdo, nes matyti autoriaus mintise buvo išmokinimas vaikų tiktai skaityti knygas ir rašta, nežiūrint ant to, kaip bus tas mokslas toliaus suvartotas, tuo-tarpu kad lygšiolei autorių noras buvo pirma išmokinti poterių ir katechizmo, o tam būtinai reikėjo duoti pažint visus rašto ženklus. Kiekvieno tokio katechizmo pradžioje tebuvo keletas lapelių, pamokinančių skaityti. Kiekvienas supranta neužtekinumą taip lengvų pažiūrų į taip svarbų dalyką, kaip mokslo pradžia, todėl visi, drįstu manyti, pasidžiaugs, kad jau atsirado veikalėlis, specialiskai tą dalyką perkratas. Pigučių katechizmų, per mano draugbrolių rūpestingumą, turime jau nemažą skaitlių atspausių ir išsisklaidžiusių tarp žmonių (visai geras: „Trumpas Katechizmas pagal kunigo Pilakauskio, Vilniuje 1860 m.); katechizmų turime ir naujosiose maldų knygose. Todėl ir stoka katechizmo A.—iš B. pradžiamokslyje, manau, dalykas nesvarbus, nors ir būtų ne pro šalį. Malonus yra ir dalykas, kad A.—iš B. veikalėlyje nėra nekoksios tendencijos prieš tikėjimą. Del visų minėtų priežasčių aš širdingiausiai linkiu „Naujam Elementoriui“ nuo Dievo, kad palaiminimo jis ko plačiausiai tarp Lietuvos prasiplatintų ir padarytų laukiamą naudą.“

Prie šitų gerbiamo kunigo žodžių kiti komiteto sąnariai galėtų pasakyti dar, kad poteriai su elementorium nepridera rišti ir del tos priežasties, juog mės, Lietuviai, ar šėip ar taip išpažįstame tris tikėjimus (katalikai, evangelikai-kalvinai ir evangelikai-liuteriai): katalikiškas katechizmas, pridėtas prie elementoriaus, trukdytų pasiplatinimą jo tarp Lietuvos ne-katalikų.
Komitetas.

Lietuviški laikraščiai.

Su N. 13 „Nauja Gadynė“ pasirodė su nauju redaktorium; D. Keliuonikas — taip vadinasi naujasis redaktorius — „atsišaukime į draugus“, patalpintame N. 13 „N. G.“, kreipiasi prie skaitytojų, idant jie prisidėtų prie auklėjimo laikraščio, kaip iš dvasiškos, taip ir iš medegiškos pusės; tame pat atsišaukime nurodyta, kad galima ir kritikuoti laikraštį, tik kritika turint buti paremta ant argumentų ir tikroje vietoje. Paskutinis nurodymas, — kad kritika turi buti visados su argumentais — yra didei svarbus; gaila tiktai, kad redaktorius „N. G.“ reikalauja kritikos su argumentais nuo kitų, o patsai nesilaiko šito principo, kritikuodamas kitus. Taip N. 16 „N. G.“ straipsnyje „Del išitėmymo ponams varpinikams“ skaitome: „Besikapstydami jie (t. y. varpinikai) po senus arkvyvus surado naują būdą palengvinimo žmonijai nuo jos neištrivotinių dvasiškų skaudulių — užmigdyti juos sapnais senovės, vietoj paprastai vartojamos morfinos, kuri užmigus svajos ir sapnuos apie praeitį visiškai nejausdama šiandieninio; garbė gi tebuna mus tiems broliams už jų gudrų išmislą! Bet jie tik tuomi vienu gudrumu nesikakina, dar jie kaipo vyrai mokslo žengia toliaus ir del geresnio atsižymėjimo užsitraukia ant savęs dvilyčių taip artistiskai, kad maž atsilieka tame užpakalyje kunigėlių, prisisiurbusių pilnai jezuvitiškumo. Tuomi jie nor parodyti, kad jie vis-gi yra ainiais anų senovės garsių Lietuvos, nes neturėdami atsižymėti kuomi geresniu, bando nors jezuvitiška veidmainysta.“ Nėsa jokių argumentų viršų apskelbtam tvirtinimui tam straipsnyje nerandame, užtaigi labai gražiai prašome redakcijos „N. G.“ argumentuoti šitas dvi tezas: a) ką reikia suprasti po „savnais senovės“, kuriuos varpus ir varpinikai vartoja užmigdinimui žmonijos? b) kame išsireiškia „dvilyčius“ ir jezuvitiška veidmainysta Varpo ir varpinikų? Jei netaps pristie argumentai, tad viršų minėtasis N. G. — nės straipsnis pasiliks tuščiu šukavimu . . .

Pasirodė ir naujas laikraštis „Valtis“. N. 1 grynai tikėjimo turinio ir neužturi nieko, ką galima būtų pabrakuti. Laikraštis išeis kas nedėlia; prekiuoja 1 am. dol. ant metų adresas: Juozas Paukštis, Plymouth Luz. Co. Pa.
Paulius.

*) Girdime, juog „N. Gadynė“ jau daugiau neišeis. Iki šiol' mes jos tėsame gavę tiktai 18-tą num. *Red.*

Kas-žin ar tai gražu ir išmintinga?

Tarpu Amerikos lietuvių mes randame dvi partiji; viena, mažesnėji, partija koncentruojasi prie „Lietuvių Mokslo Draugystės“, kitą gi didesnę reprezentuoja „Susivienijimas Lietuvos Katalikų Amerikoje.“ Pirmutinės partijos organu skaitosi „Nauja Gadynė“, o vadovais — d-ras Šliupas ir ex-kunigas Dembskis; antrosios gi organu yra „Vienybė“, o vadovu kun. Burba. Tarpu šituodviejų partijų duodasi matyti pažymus antagonizmas; tasai antagonizmas remiasi ant principiško yvairumo pažiūrų ant kulturškų siekių abiejų partijų. Partija „L. M. D.“ žiuri ant katalikiško tikėjimo kaip ant kokių pančių, kurie gaisina

lietuvius pasiekti aukštesnį kultūros laipsnį, o ant kunigų — kaip ant didžiausių žmonių eksploatatorių; užtaigi šitoji partija yra pasistačiusi sau siekį sulaužyti šituos pančius. Susivienijimo partija žiuri ant katalikystės kaip ant tokio faktoriaus, be kurio negalimas kultūriškas žengimas paakiui Amerikos lietuviams. Šitasai skirtumas pažiūrų ant kultūriškų siekių lietuvių aiškiai apsireiškė pirm dviejų metų, kada 26. Birželio 92 m. kun. Burba tapo išmestas iš sanarių „L. M. D.“; nuo to pat laiko prasidėjo ir kova tarpu šitų dviejų partijų. Šitą kovą vadovai abiejų partijų: iš vienos pusės — dr. Sliupas ir ex-kun. Dembskis, iš kitos-gi pusės — kun. Burba. Šita kova gana ypatinga: kariaujantieji ne tiek gina savo principus, idėjas *per se*, kiek stengiasi iškelti savo principus, idėjas per ypatingą savo priešininkų išpurvinimą. Kada skaitai priešininkų atsisaukimus priešais kits kitą, tai teip išrodo, lyg viens kitam norėtų „skurą nulupti“, viens kitam prikašioja tokius nedorus daiktus, kad skaitant nesmagu darosi. Kad tai nebutų tušti žodžiai, cituosiu priešininkų atsisaukimus jų pačių žodžiais. „*Apšvietos*“ straipsnyje: „e pour si muove“ (ant pusl. 168) skaitome: „kad keiksmas lietuvių bažnyčioje negelbėjo, tai kun. Burba del pasiekimų savo išganingų siekių klupščias meldė lenkų kun. Tomkevyčiaus, kad ir ans tą „antikristą“, „baisųjį barzdočią“, „pavojingą lenkėdį“ gyvą į peklą nutrėmęs, pavestų Liucipieriui suniurkyti; ir čion nieko nepesęs, o dar nuo kelių lenkų nešvankiai apdarytas lietuvių „vyriausias kunigas“ Amerikoje bandė draugė su kitais siundyti amerikiečius daktarus prieš savo gentainį, idant tie neteisčiai kabintusi už mirusius ligonius, gydytus d-ro Šliupo. Niekam negelbint, likosi paskutinis žingsnis žengti: asabiškai Šliupui ir Andžiulaičiui tuomi daesti, kad juos nusamdyti pašlemėkai sumušų ir jų namuose langus išdaužytų.“ Arba vel toje-pat „*Apšvietoje*“, straipsnyje „Pro domo sua“ (pusl. 837) štai, ką randame: „geras lietuvis neklausys ir negirs paslapta gaujos žmonių, kurių siekiu yra mušti ir primušti lenkus, kaip tai buvo Plymute užvedęs kun. Burba su Paukščiu; vaisiumi kun. Burbos mokinių įvyko jau keletas žmogžudysčių. Kun. Burba yra jezuvitas pilna burna; o su jezuvitais, kurie pašventina visus įrankius del pasiekimo savo nešvankių siekių, nė aš, nė Liet. M. Dr. nedrangaus potam, kaip jezuvitybė išėjo į eikštę.“ Perskaitęs šitokią charakteristiką kun. Burbos ne viens sau pamislyja: gerą tai prezidentą turi Susivienijimas lietuvių Amerikoje; jug Burba ne tik ką siundo prieš Šliupą lenkų kun. Tomkevyčių ir Amerikos daktarus, ne tik ką kėsinaisi sumušti Šliupą, bet dar prisidera mokiniams prie keletos žmogžudysčių!! Ar dar daugias reikia?!

Pažiūrėkime ką kalba kita pusė apie Šliupą ir Dembski; tam gana perskaičius brošiūrą „Trumpa peržvalga lietuvių darbų Amerikoje.“ Ant p. 9 skaitome: „Plymute gyvena ir J. Šliupas, garsusis jau nuo senei lietuviškas bedievių tėvas, kurs del savo asabiškų reikalų užganėdinimo bus vieną syk lietuviu, kitą syk lenku, o ant galo niat kokių panorėsi, niat ir kataliku, kaip apie tai skaitėme Nr. 23 Vienybės 92 m.“ Toliaus randame, kad ant vienu lenkiškų vestuvių Šliupas išsitaręs prie visų: „aš kunigų baisiai nekenčiu; jeigu sutikčiau, kad ir ant miesto ulyčios, Burba, tai tuojau jam kirsčiau į žandą, kad jis pultų — ar žuti, ar buti.“ O kada viens iš susirinkusiųjų užtėmyjo, kad Šliupas baisiai nedėkingas esąs, nesa Burba gelbėjo jam mokslus pabaigti, tad Šliupas atsilepęs: teisingai pagelbėjo, bet tuos pinigus, ku-

rinus jisai man paskolijo, tegul jam velnias atiduos.“ Ant pusl. 26 skaitome apie Dembski: „pradžioje nekurie lietuviai lankėsi pas Dembski del žingeidumo, bet paskui kaip pamatė, juog jisai pradėjo nuo žmonių reikalauti pinigų del pasistatymo sau namų, neva del mokyklos, visi pakratė rankas.“ Ant p. 41 skaitome: „bedievis Dembskis, kaip kadais buvęs kunigu, pradeda laikyti dievmaldystę, bet kokius bjaurius daiktus daro, juog nežinau, ar pačioje Sodomoje ir Gomoroje bjauriaus galėjo išdaryti.“ Toliaus eina nurodymas, kad Dembskis rinko dar nuo žmonių pinigų neva ant bažnyčios, o po teisybei brukio į savo delmoną ir kad dėlei tos priežasties žmonės bandė sykį Dembski sumušti: „žmonės pareikalavo savo pinigų, Dembskis puolęs ant kelių ir meldėsi, juog tuos pinigus su Šliupu pravalges; kaip uždirbęs šliupinius vinčiavodamas ir jų vaikus krikštydamas, tai atiduos“ (p. 46). Užteks, rodos, šitų ištraukų, idant galima būtų išivaizdinti Šliupo ir Dembskio paveiksli, koki nuteplioti toje knygutėje. Vienok negaliu apšleisti dar charakteristikos „šliupinių“ apskritai, kurią randame toje-pat „*Peržvalgoje*“. „Kas bedieviškai nuskrandė? Šliupinis. Kas tarpu lietuvių, sataikoje gyvenančių, vaidus sukelia? Šliupinis. Kas dievobaimingoje moterystėje vaidus užgindė? Šliupinis. Kas nebutus daiktus išmislinėja ant savo geradėjų? Šliupinis. Kas paskolyjes nuo artymo nenori atiduoti skolos, o niat sako „tegl jam velnias atiduoda“? Šliupinis. Kas nepriderancioje vietoje užmiega iš girtybės? Šliupinis. Kas šventėse iš girtybės raudoną pečių sveikina ir prie jo savo delnų skurą palieka? Šliupinis. Kas bjauria liga serga ir kitus užkrečia? Šliupinis, ir tt.“ (p. 50).

Kam čia tikėti? Ar abiem pusėm, ar nė vienai? Kad tikėtum abiem pusėm, tad išeina, kad Amerikos lietuvių vadovai — morališki bankrotai. Ne, aš netikiu, kad teip blogai būtų, netikiu jau del tos prastos priežasties, kad šitie patys vadovai gana ilgą laiką išvien dirbo, mokėjo savę gerbti ir buvo kitų gerbiami; kad per dvejus paskutinius metus visi trys pavirstų į išgamus, — tai negalimus daiktas. Noroms-noroms tenka vaidus tarp Amerikos lietuvių vadovų sulyginti gana vulgariškai su vaidais kaimų bobų; bobos, susipykusios, prikašioja viena kitai visokius iš gyvenimo mažmožius, prie to teip iškraipytus, kad tik ko skaudžias įgiltų savo priešininkę; išeina, kad ir viena „tokia ir tokia“ ir kita „tokia ir tokia“; *de facto* abidvi neperblogos ir niat, kaip pereina piktumai, pataiko ir gražiai tarp savęs gyventi. Teip ir čia, tik su tuo skirtumu, kad vadovai, pažindami jautrią žmogaus vietą, matomai iškraipo visokius mažmožius teip, kad tik užgauti dorišką pusę priešininko, kad paskutinį staciui nužemėti. Tokia taktika Amerikos lietuvių vadovų didei peiktina; pasakysiu daugias — toksai pasielgimas tiesiog demoralizuoja; ir pasekmės šito viso duodasi jau aiškiai patėmyti. Kas skaito Amerikos laikraščius, tas galėjo patėmyti begales visokių barnių, apkalbų, peštynių tarpu šalininkų abiejų partijų: iš tokio tai saliuo „šliupiniai“ strimagalve išlėkė, ant kito susirinkimo „burbiniai“ tapo sukruvinti, o vėl kitą syk ant ulyčios „burbiniai“ su „šliupiniais“ susigrumė ir policmonas visus pas sudžią nugabeno, ir tt. Kitaip ir negali buti. Vienos ir kitos partijos šalinikai nusižiuri ant savo vadovų ir rupinasi sekti juos savo pasieligimu; o kadangi jie paprastai mažai teapšviesti, tai ir ypatingą antagonizmą apvelka į visai bjaurią formą pludimosi, peštynių ir tt. Šiteip besielgdami, Amerikos lietuvių vadovai dar

nusižemina savę akyse svetimtaučių; pasirodo, kad jie nesupranta to prasto dalyko, juog savo principų, idėjų negalima išskelti, išplatinti, kariaujant priešais kits kitą ypatingai. Reikėtų Amerikos lietuviams susiprasti ir mesti šalin ypatingą (asabišką) taip nešvarią kovą; užsičėdytų sau daug laiko ir energijos, ką galėtų geriaus sunaudoti ant gero savo partijos ir principų, bent ant senai laukiamos ir vis nesulaukiamos lietuviškos mokyklos Amerikoje; o per mokyklas kiekviena partija, rodos, kur-kas geriaus galėtų įkūnyti į gyvenimą savo idėjas, nei per ypatingus, o da taip bjaurius vaidus.

Iš Lietuvos.

Kražius (N. 11. 94.) paduoda lindną naujieną, buk perkeltas iš Kauno į Kazanių musų lingvistas kunigas *Kaz. Jaunis* gavo proto sumišimą.

Kražius (N. 11. 94.) praneša iš Kauno, buk vietinė draugystė šelpti neturtingus vyriškos gimnazijos mokintinius pažymiai nukrito žemyn per pereitus metus. Įeigos ji per 1893 m. turėjo 461 rub., nuo 1892 m. buvo likę 104 rubl., išteklinis kapitalas 640. Išleista ant užmokėjimo už 30 mokintinių už įrašus 434 rub. 20 kap., ant nupirkimo knygų ir drapanų mokinti-niams 40 rub., ant kanceliarijos — 3 rubl. 80 kap. — arba viso labo 478 rub.

Kaunas. Nors pirklystos sutarimas tarp Rusijos ir Vokietijos iš abiejų pusių jau nuo 8/20. Kovo mėnesio priimtas, vienok iki šiol pas mus da beveik nežymu jo vaisių — javai ir gyvuliai pigus kaip ir buvę.

Šneka pas mus, nežiūglio Niamunu galės liuosai vaikščioti garlaiviai abiejų valstijų nuo Kauno iki marių, nes anam pirklystos sutarime pasakyta, kad abiem šalim taps palengvintas keliavimas kaip žeme, taip ir vandeniui.

Starapolė (Suvalkų gub.). Čionai yra valdininkų draugystė savytarpinės paskolos, kuri turi į 70 suviršum sąnarių ir gerai išklioda savo dalykus. Kiekvienas sąnarys deda kas mėnuo turbūt po 5 rub., gali atliekamus savo pinigus padėti ant užlaikymo; kas iš sąnarių nori, gali gauti pasiskolinti iš kasos pinigų už vidutinės palukas; metų pabaigoj visas pelnas tampa dalinamas tarp sąnarių pagal tai, kiek katras yra idėjęs savo pinigų; kas išsikelia iš Stora-polės apilinkės, tas gauna viską, kas jo idėta buvo į draugystės kasą. Neseniai draugystė pradėjo išsi-rašinėti del savo sąnarių kitus reikalingus daigtus — arbatą, tabaką, kazyres (kortas); atsieina ir pigiaus, nėgu nuo žydų imant, ir geresnius daigtus gauna.

Suvalkų gubernijos kaimų mokytojai (kone visi lie-tuviškos kilties) jau 1893 metuose gavo nuo savo vy-riausybės po keliolika lietuviškų knygų, atspaus-dytų maskoliškais raidėmis. Vardai tų knygpalaičių, turbūt: *Rusiškas mokslas del lietuvininkų, Katekizmas* (trum-pas), *Gramatika lietuviška*. Drauge su tomis „karališ-omis“ knygomis mus' mokytojai gavo ir paliepinimą — butinai išparduoti jas mokinti-niams ir pinigūs su-gražinti į mokyklų direkciją. — Ne dyvai, kad Rusų valdžia tokius daigtus dirba — tai jai jau ne pir-miena. Dyvai tiktai, kodėl neatsirado mus' mokyklose nė vieno gero mokinio, kuris būtų drąsiai į akis savo vyriausybei pasakęs, kad knygoms pardavinėti yra tam tikri pirkliai ir tam tikros vietos, kad kaimo mokyklų mokiniojai neprivalo „karališkų“ turtų par-davinėti. Kiek girdėt, tai daugumas mokiniojų dagi savo pinigūs žada pridėti, norėdami pasirodyti, kaip jie rupestingi apie savo vyriausybės įsakymus.

Panašius užkvietimus arba dagi paliepinimus gauna pas mus ne vieni kaimų mokiniojai, bet ir kiti val-dininkai. Štai atsitikimai. 1) Tikrai žinau, kad ne-perseniai gminų sudžios (teisdariai) gavo užkvietimą nuo savo vyriausybės, idant dētų pinigūs ant įtai-symo vaizdo pravoslaviškoj cerkvėj, pastatytoj ar da tik statomj ant tos vietos, kur buvo užmuštas cie-corius Aleksandras II. Petrapilėje. Mat, tiesų mini-sterija turėsiant tenai savą „ikoną“. Kiek girdėjau, tai tik vienas gminos teisdayrs stačiai atsiskakė nuo tokios begėdiškos aukos, kiti-gi vis dėjo pinigūs pa-tys ir da savo valdininkus vertė dėti. 2) Antras at-sitikimas buvo viename taikės teisdayrių susirinkime (sjezdo miroych svediei. — Varšavoj) yra tula pravoslaviška brolystė, kuri turi tam tikrą siekį — *plati-ti pravoslaviją tarpu katalikų*. Taigi nuo tos brolystės į ta teisdayrių susirinkimą atsiūsta buvo popiera dėti (pinigiškas) aukas jaijai ant pašalpos. Susirinkime buvo tuo tarpu 3 rusai ir 2 katalikai (vienas iš jų lenkas p. B.). Visi Rusai deda po 2 rubliu, ale nė vienas nekviečia katalikų, ir užrašę pravardes padeda tą po-pierą ant stalo. Ugi lenkelis ir katalikas p. B. ima ir deda irgi 2 rub. Tada vienas rusas paaiškina tamjam teisdayriui katalikui, kad jisai deda pinigūs ant savo paties išnaikinimo (na vaše *sobstvennoje istre-blemije*). Susigėdęs lenkelis visgi nedrįso jau atgal pinigų pajimti ir tokiu budu pasiliko sanariu pravo-slaviškos brolystės, kurios siekis katalikus naikinti. — Tuo pačiu žygiu galiu da pasakyti, kad musų gar-susis Gilius, Varšavoje, teipogi yra sanariu tokios Brolystės. 3) Trečias atsitikimas. Pradžioj šių metų buvo Storapolėje atviras skaitymas apie Amerikos laikraščius ir jų draugdirbius. Už įėjimą reikėjo mo-kėti. Surinkti pinigai turėjo eiti ant įtaisymo kny-gynų kaliniuose. Tiems skaitymams labai užjautė Suvalkų gubernatorius, kuris ir atsiuntė bilietus pa-vieto viršininkui, prašydamas (t. y. liepdamas) išpar-duoti. Žinomas daigtas, bilietai tapo išparduoti, ir Storapolėje surinko iš tų skaitymų *daugiau* pinigų, negu Suvalkuose, — kur pirmiaus buvo tie patys skaitymai. Ar neaiškų, nors iš šių atsitikimų, kaip musų taip vadinama „inteligencija“ žemai doriškai nukritus už kasnį duonos, už pilvą, ji viską parduođa, nė lašo nematyti pas ją tikros žmogiškos vertės! *Dumblyjs*.

Kauno kataliku seminarijos knygyne esant plati *lietuviška Botanika*, rankraštis lietuviškai surašytas; tai esąs darbas kunigo Pabrėžos. Gerai būtų, kad musų žinovai sunaudotų tą darbą Lietuvai ant gero.

Apgarsinimai.

Karaliaučiaus universiteto studentas, lietuvis, lankęs gimnaziją Kurše, mokas vokiškai, lenkiškai ir rusiškai, įieško kondicijos į Lietuvą arba ir svetur lietuviškose namuose. Platesnias žinias suteikia „**Varpo**“ redakcija.

Dr. Kudirkos:

Varpelis, Valcas, sudėstyta del fortepijono, 30 kap.
Dėdienė, Polka visoms dėdienėms paskirta, 40 kap.
Sudiev, Mazurka, 40 kap.

Lengvas budas

pačiam per savę išsimokinti rašyti Sasagas nuo 20 puslapių.

Matthias Noveskis, Tilsit (Ostpreussen).

✓ **Turiny:** Keletas minčių del Kražių atsitikimo. *Joniškis*. — Keli žodžiai iš Kražių praecities. *Žemaitis*. — Tėvynės varpai. — Kalbos dalykai. *Prusas už Prusą*. — Žiburėlis lange. *Jons*. — „Raudonoji Knyga.“ *Draugaitis*. — Kritika ir bibliografija. *Draugaitis*. — Pripažinimas premijos už geriausią Lietuvių elemen-torių *Komitetas*. — Lietuviški laikraščiai. *Paulius*. — Kas žin ar tai gražu ir išmintinga? *Paulius*. — Iš Lietuvos. — Apgarsinimai.